

OKUMA ALIŞKANLIĞI
VE
YENİMAHALLE İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ

Bülent Yılmaz

Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
Kütüphanecilik Anabilim Dalı İçin Öngördüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak hazırlanmıştır.

Ankara
Ocak, 1990

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Kütüphanecilik Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan
Prof.Dr.Nilüfer Tuncer

Üye
Prof.Dr.İrfan Çakın

Üye
Doç.Dr.Tülin Sağlamtunç (Danışman)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../1990

Prof.Dr.Süleyman YILDIZ
Enstitü Müdürü

ÖZET

Gençlerin okuma alışkanlığı sorunu, bir toplumun ekonomik ve kültürel kalkınmasında çözümlenmesi gereken önemli sorunlardan birisidir. Bu, gelişmiş ülkelerde çözümlenmiş olmasına karşın, ülkemizde hala büyük bir sorundur.

Halk kütüphanesi bu sorunun çözümünde önemli rolü olan toplumsal bir kurumdur. İyi bir derme, çekici bir ortam, eğitilmiş personel ve kültürel etkinlikler bu rolünü gerçekleştirmesine yardım eden unsurlardır.

Bu çalışmanın amacı, Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi'nin, genç okuyucularının okuma alışkanlıklarını nasıl etkilediğini araştırmaktır.

Çalışmanın verileri, kütüphaneye gelen 181 genç okuyucuya uygulanan anketten elde edilmiştir.

Sonuçta, Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi'nin genç okuyucularının okuma alışkanlığına, belirleyici oranda olumlu etkisinin olmadığı saptanmıştır.

SUMMARY

The problem of the development of young people's reading habits is one of the important problems which should be solved for the sake of the economic and cultural development of a society. Although, it has been almost solved in the developed countries, it is still a problem in our country.

Public library is a social establishment which has an important role in solving this problem. A well-built collection, an attractive environment, well-trained professionals and cultural activities are some of the factors which can help to fulfill its role.

The purpose of this study is to conduct a research on the effect of the Yenimahalle Public Library on its young users' reading habits.

The data of the study were obtained from 181 young users of the library.

After the completion of the study it was found out that the Yenimahalle Public Library has not been significantly effective in the development of its users' reading habits.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	
SUMMARY.....	
İÇİNDEKİLER.....	
TABLolar LİSTESİ.....	
KISALTMALAR LİSTESİ.....	
ÖNSÖZ.....	
I. GİRİŞ.....	1
I.1. KONUNUN ÖNEMİ.....	1
I.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZİ.....	2
I.3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	3
I.4. ÇALIŞMA ALANI VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ.....	3
I.5. DÜZEN.....	4
I.6. TERMİNOLOJİ.....	5
I.7. KAYNAKLAR.....	5
II. OKUMA ALIŞKANLIĞINA GENEL BİR YAKLAŞIM.....	7
II.1. OKUMA OLGUSU(TANIM).....	7
II.1.1. OKUR YAZARLIK.....	7
II.1.2. İŞLEVSEL OKUR YAZARLIK.....	7
II.1.3. OKUYUCU.....	9
II.2. OKUMANIN ÖNEMİ VE İŞLEVİ.....	9
II.3. OKUMA ALIŞKANLIĞI.....	10
II.4. GELİŞMİŞ ÜLKELERDE OKUMA OLGUSU.....	13
II.5. TÜRKİYE'DE OKUMA OLGUSU.....	14
II.5.1. TÜRKİYE'DE OKUMA ALIŞKANLIĞININ DÜŞÜK OLUŞ NEDENLERİ.....	16

	<u>Sayfa</u>
III. HALK KÜTÜPHANELERİ.....	18
III.1. HALK KÜTÜPHANESİ(TANIM).....	18
III.2. HALK KÜTÜPHANESİNİN AMAÇLARI.....	18
III.3. HALK KÜTÜPHANESİNİN GÖREVLERİ.....	19
III.4. HALK KÜTÜPHANESİ ÖRGÜTÜ.....	20
III.4.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	20
III.4.2. ŞUBE KÜTÜPHANELERİ.....	21
III.4.3. ÇOCUK KÜTÜPHANELERİ.....	21
III.4.4. GEÇİCİ KİTAPLIKLAR.....	21
III.4.5. GEZİCİ KÜTÜPHANELER.....	21
III.5. STANDARTLAR.....	21
III.5.1. OKUYUCU.....	22
III.5.2. DERME.....	23
III.5.3. PERSONEL.....	24
III.5.4. BÜTÇE.....	24
III.5.5. YAPI VE DONANIM.....	25
IV. OKUMA ALIŞKANLIĞININ YARATILMASINDA HALK KÜTÜPHANELERİNİN ROLÜ.....	26
IV.1. OKUMA ALIŞKANLIĞINDA HALK KÜTÜPHANESİ ROLÜNÜN GENEL GEREKÇELER ÇERÇEVESİNDE AÇIKLANMASI.....	26
V. YENİMAHALLE İLÇESİ.....	32
V.1. GENEL KONUMU.....	32
V.2. NÜFUS YAPISI.....	32
V.3. EKONOMİK DURUMU.....	32
V.4. KÜLTÜREL YAPISI.....	34
V.5. EĞİTİM YAPISI.....	34
VI. YENİMAHALLE İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ.....	38
VI.1. YENİMAHALLE İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ.....	38
VI.2. TARİHSEL GELİŞİM.....	38
VI.3. OKUYUCU.....	38
VI.4. DERME.....	40

	<u>Sayfa</u>
VI.5. PERSONEL.....	41
VI.6. BÜTÇE.....	42
VI.7. YAPI VE DONANIM.....	42
VI.8. KÜLTÜREL ETKİNLİKLER, DİĞER KURUMLAR VE HALKLA İLİŞKİLER.....	42
VII. DEĞERLENDİRME.....	44
VII.1. YİHK'NİN GÖRÜŞME VE GÖZLEM TEKNİKLERİYLE ELDE EDİLEN VERİLER IŞIĞINDA DEĞERLENDİRİLMESİ.....	44
VII.1.1. OKUYUCU.....	44
VII.1.2. DERME.....	46
VII.1.3. PERSONEL.....	47
VII.1.4. BÜTÇE.....	48
VII.1.5. YAPI VE DONANIM.....	49
VII.1.6. KÜLTÜREL ETKİNLİKLER, DİĞER KURUMLAR VE HALKLA İLİŞKİLER.....	50
VII.2. YENİMAHALLE İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ GENÇ OKUYUCULAR ANKETİ: DEĞERLENDİRME.....	52
VII.2.1. YAŞ.....	52
VII.2.2. CİNSİYET.....	52
VII.2.3. MESLEK.....	52
VII.2.4. EĞİTİM DÜZEYLERİ.....	52
VII.2.5. YENİMAHALLE'DE YAŞANILAN SÜRE.....	53
VII.2.6. AİLENİN AYLIK KAZANCI.....	53
VII.2.7. ANNE VE BABANIN EĞİTİM DÜZEYİ.....	53
VII.2.8. BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ.....	54
VII.2.9. TV. İZLEME SIKLIĞI.....	56
VII.2.10. YİHK GENÇ OKUYUCULARININ KİTAP OKUMA SIKLIKLARI.....	56
VII.2.11. YİHK GENÇ OKUYUCULARININ DERGİ VE GAZETE OKUMA SIKLIKLARI.....	59

	<u>Sayfa</u>
VII.2.12. GENÇ OKUYUCULARI OKUMAYA YÖNELTENLER.....	60
VII.2.13. AİLEDE DÜZENLİ OKUYANLAR.....	61
VII.2.14. OKUMA MATERYALLERİNİN SEÇİMİ VE SAĞLANMASI.....	61
VII.2.15. KİTAP, DERGİ VE GAZETE OKUMA NEDENLERİ.....	62
VII.2.16. HOŞLANILAN KİTAP TÜRÜ.....	63
VII.2.17. MATERYALLERİN OKUNDUĞU YER.....	64
VII.2.18. MATERYALLERİN OKUNDUĞU ZAMAN.....	65
VII.2.19. GENÇ OKUYUCULARIN SAHİP OLDUKIARI KİTAP SAYISI.....	66
VII.2.20. GENÇ OKUYUCULARIN YİHK'NE İLK KEZ GELMEYE BAŞLADIKLARINDAN BU YANA GEÇEN SÜRE.....	66
VII.2.21. GENÇ OKUYUCULARIN KÜTÜPHANEYE GELİŞ SIKLIĞI.....	68
VII.2.22. GENÇ OKUYUCULARIN KÜTÜPHANEYE GELİŞ NEDENLERİ.....	69
VII.2.23. GENÇ OKUYUCULARIN KÜTÜPHANE ORTAMINI ALGILAMA DURUMU.....	70
VII.2.24. YİHK'NDE YER BULMA DURUMU.....	70
VII.2.25. GENÇ OKUYUCULARIN YİHK'NİN FİZİKSEL KOŞULLARI HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ.....	71
VII.2.26. GENÇ OKUYUCULARIN KÜTÜPHANE ÇALIŞANLARI HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ.....	71
VII.2.27. GENÇ OKUYUCULARIN KÜTÜPHANEDEN DERS DIŞI KİTAP ÖDÜNÇ ALMA DURUMLARI.....	73
VII.2.28. KÜTÜPHANENİN, GENÇ OKUYUCULARIN OKUMA ALIŞKANLIĞINDA YARATTIĞI DEĞİŞİKLİK.....	75

	<u>Sayfa</u>
VII.2.29. GENÇ OKUYUCULARIN YİHK DERMESİNİN NİTELİĞİ KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCELERİ.....	76
VII.2.30. YİHK GENÇ OKUYUCULARININ DERMENİN NİCELİĞİ HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ.....	77
VII.2.31. GENÇ OKUYUCULARIN OKUMAK İSTEYİP TE YİHK'DE BULAMADIKLARI YAYIN/ YAZARLAR.....	77
VII.2.32. GENÇ OKUYUCULARIN YİHK'NE YENİ ALINAN YAYINLARDAN HABERDAR EDİLMİŞ TERCİHLERİ.....	78
VII.2.33. GENÇ OKUYUCULARIN YİHK'NİN DÜZENLEYECEĞİ ETKİNLİKLERE KATILMA KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCELERİ.....	79
VII.2.34. YİHK GENÇ OKUYUCULARININ, KÜTÜPHANENİN AÇIK OLDUĞU SAATLER HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ.....	79
VII.2.35. GENÇ OKUYUCULARIN AİLELERİ İLE KÜTÜPHANECİLERİN DİYALOGU.....	80
VII.2.36. GENÇ OKUYUCULARIN HALK KÜTÜPHA- NELERİNİN OKUMA ALIŞKANLIĞINDAKİ ROLÜ KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCELERİ.....	80
VII.2.37. OKUMA ALIŞKANLIKLARININ ARTMASI İÇİN YİHK'NİN GERÇEKLEŞTİREBİLECEĞİ YENİLİKLER KONUSUNDA GENÇ OKUYUCULARIN ÖNERİLERİ.....	80
VII.2.38. YİHK GENÇ OKUYUCULARI İÇİNDE ÇOK OKUYAN OKUYUCU PROFİLİ.....	81
VIII. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	83
VIII.1. SONUÇ.....	83

	<u>Sayfa</u>
VIII.2. ÖNERİLER.....	85
KAYNAKÇA.....	90
EK.....	96

TABLOLAR

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
1 Türkiye'de Temel Okuryazarlık Oranları.....	14
2 Türkiye'deki Genç Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı.....	15
3 Yenimahalle İlçesi 12-24 Yaş Arası Nüfusun Ekonomik Nitelikleri (İktisaden Faal Olanlar).....	33
4 Yenimahalle İlçesi 12-24 Yaş Arası Nüfusun Ekonomik Nitelikleri (İktisaden Faal Olmayanlar).....	33
5 Yenimahalle İlçe Merkezi 12-24 Yaş Arası Nüfusun Eğitim Düzeyleri.....	35
6 Yenimahalle İlçesindeki Eğitim ve Öğretim Kurumları.....	36
7 YİHK Okuyucu Sayıları.....	39
8 YİHK Üye Durumu.....	39
9 YİHK Dermesi.....	40
10 YİHK Genç Okuyucularının Eğitim Düzeyi.....	52
11 YİHK Genç Okuyucu Ailelerinin Eğitim Düzeyleri.....	54
12 YİHK Genç Okuyucularının Boş Zaman Etkinlikleri.....	55
13 YİHK Genç Okuyucularının Kitap Okuma Sıklıkları.....	56
14 YİHK'nin Çeşitli Okuma Düzeyindeki Genç Okuyucularını Okumaya Yöneltenler.....	57

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
15	YİHK'nin Çeşitli Düzeydeki Genç Okuyucularının YİHK'nden Ödünç Aldıkları Kitap Sayısı..... 58
16	YİHK Genç Okuyucularının Dergi ve Gazete Okuma Sıklıkları..... 59
17	YİHK Genç Okuyucularını Okumaya Yöneltenler..... 60
18	YİHK Genç Okuyucularının Okuma Materyallerini Sağladıkları Kaynaklar..... 61
19	YİHK Genç Okuyucularının Okuma Nedenleri..... 62
20	YİHK Genç Okuyucularının Hoşlandıkları Kitap Türleri..... 63
21	YİHK Genç Okuyucularının Materyalleri Okudukları Yer..... 64
22	YİHK Genç Okuyucularının Materyalleri Okudukları Zaman..... 65
23	YİHK Genç Okuyucularının Kütüphaneye İlk Kez Gelmeye Başladıklarından Bu Yana Geçen Süre..... 66
24	YİHK'ne İlk Kez Gelmeye Başladıklarından Bu Yana Geçen Süre İle Okuyucu Düzeyleri Arasındaki İlişki..... 67
25	YİHK Genç Okuyucularının Kütüphaneye Geliş Sıklığı İle Okuma Alışkanlıkları Arasındaki İlişki..... 69
26	YİHK Genç Okuyucularının Kütüphane Görevlilerinin Tutumları Hakkındaki Düşünceleri..... 72

<u>Tablo</u>		<u>Sayfa</u>
27	YİHK Genç Okuyucularının Kütüphaneden (Ders Dışı) Kitap Ödünç Alma Durumu.....	73
28	YİHK'de Okuyucu Gruplarının Kitap Alma Durumu.....	74
29	YİHK'nin, Genç Okuyucularının Okuma Alışkanlıklarında Yarattığı Değişiklik.....	75
30	YİHK'nin Çeşitli Okuyucu Düzeyindeki Genç Okuyucuların Okuma Alışkanlıklarına Etkisi.....	76

KISALTMALAR

A.İ.H.K.	: Ankara İl Halk Kütüphanesi
A.L.A.	: American Library Association.
D.İ.E.	:Devlet İstatistik Enstitüsü
D.P.T.	: Devlet Planlama Teşkilatı
I.F.L.A.	: International Federation of Library Associations and Institutions.
K.Y.G.M.	: Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü
M.E.G.S.B.	: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı
P.İ.A.R.	: Piyasa Araştırma.
Y.İ.H.K.	: Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi

ÖNSÖZ

Okuma alışkanlığı, bireysel ve toplumsal yaşamda önemi giderek artan bir kavram durumuna gelmiştir. Ülkemizde, özellikle son yıllarda sözü edilen bu konunun araştırılması için bakanlık bütçesinden pay ayrılmakta, bir takım araştırmalar yapılmaktadır. Ancak bu olumlu sayılabilecek gelişmelere karşın, yine ülkemizde, özellikle gençlerin okuma alışkanlığı sorununun çözümünde, halk kütüphanelerinin önemli yeri henüz yeterince anlaşılabilmiş değildir. Desteklendiği durumda, halk kütüphanesi gerek ulusal, gerekse bölgesel düzeyde, sorunun çözümüne yönelik çalışmalarda büyük rol alabileceği gibi, hizmet verdiği çevrede de bu konuda önemli gelişmeler sağlayabilir. Ancak bu gelişmeleri sağlayabilmesinin temel koşulu, standartlara uygun bir nitelikte olmasıdır.

Araştırmamızda, Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi öncelikle görüşme ve gözlem yoluyla elde ettiğimiz verilerle 5 öge çerçevesinde incelenmiş, daha sonra uygulanan anket bulguları ile de, kütüphanenin, genç okuyucularının okuma alışkanlıklarına etkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmam boyunca sabırlı katkılarını gördüğüm hocam ve tez danışmanım Sayın Doç.Dr.Tülin Sağlamtunç'a, ellerinden geldiğince yardımcı olmaya çalışan Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi personeline ve anketin değerlendirilmesindeki yardımları nedeniyle Ogün Mandıracı'ya teşekkür ederim.

BÖLÜM I

GİRİŞ

I.1. KONUNUN ÖNEMİ

Bugün dünyada gelişmiş ülkelerin hemen hemen tümü, gelişme süreçlerinin belirli bir aşamasında okuma alışkanlığı sorunu ile karşı karşıya kalmışlardır. Uygarlık sürecinde aşılması gereken bir engel niteliğindeki bu sorun, bu ülkeler tarafından ciddi bir biçimde de alınarak çözüme kavuşturulmuştur.

Dünyada ve ülkemizde gözlenen hızlı ekonomik, toplumsal, kültürel ve teknolojik değişim ile "bilgi"nin üretimde artan önemi, bireyleri ve toplumları bu hızlı değişime ancak "bilgi" ile uyum sağlama zorunda kalındığı bir noktaya getirmiştir. "Bilgi"nin elde edilmesinin önkoşullarından birisi de "okumak"tır. "Bilgi"nin doğasından gelen sürekli artış özelliği okumanın da sürekliliğini, yani "okuma alışkanlığı"nın gerektirmektedir. "Bilgi" ile bu bağı nedeniyle okuma alışkanlığı bireysel düzeyde güçlü bir kişiliğin, toplumsal düzeyde de gelişmiş bir toplumun anahtarlarından biri niteliğindedir.

Yukarıda belirtilen öneminin dışında okuma alışkanlığı, toplumun yazılı kültürden, görsel kültüre sağlıklı bir biçimde geçebilmesi için gerekli temel koşullardan biri olarak da görülmektedir (Soysal 1988:156). Sağlıklı bir geçişin olmadığı toplumlarda niteliksiz bir kültürün yerleşmesi ve kültür karmaşasının ortaya çıkması olasılığı güçlüdür.

Hizmet verdikleri bölgenin kültürel, sosyal ve teknik kalkınmasına yardımcı olan kurumlar olarak tanımlanan (Ersoy 1983: 1-2) halk kütüphaneleri, okuma alışkanlığı sorununun çözümünde sorumluluğu bulunan toplumsal kurumların başında gelmektedir. Ulusal, bölgesel, yerel düzeylerde, gerek tek başına, gerekse ilgili diğer kişi, kurum ve kuruluşlarla işbirliğine giderek gerçekleştirdiği

projeler ve ayrıca verdiği okuma alışkanlığı hizmetleri ile sorumluluğunu yerine getirmeye çalışmaktadır. Okuma alışkanlığı sorununu çözümlemiş ve çözümlenmeye çalışan bütün ülkelerde halk kütüphanelerine önemli roller verilmiştir.

Gençlik bir toplumun yakın geleceğidir. Yakın geleceğinin sağlıklı olmasını isteyen her toplum, genel okuma alışkanlığı sorununun bir parçası olan gençlerin okuma alışkanlığına da titizlikle eğilmek zorundadır. Yaşadığı çağın temel özelliği "toplumsallaşma çabası" olan bir genç için, okuma alışkanlığı, bu çabanın başarıya ulaştırılmasında önemli bir toplumsal araçtır. Toplumsal bir kurum olan ve bu sorunun çözümü ile doğrudan ilgisi bulunan halk kütüphanesinin, gençlere yardım etmesi, tanım, amaç, işlev ve görevleri gereği zorunlu olmaktadır. Ayrıca gençlerin okuma alışkanlığı kazanma ve geliştirmesinin en sağlıklı yollarından birisi de budur. Bu nedenle halk kütüphanesinin gençlerin okuma alışkanlığı konusunda önemli bir yeri vardır.

Bir halk kütüphanesinin genç okuyucularının okuma alışkanlıklarına etkisini belirlemek, sorunun çözümlenmesinde önemli yer tutmaktadır.

Araştırmanın problemi; "Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi, genç okuyucularının okuma alışkanlıklarını niçin olumlu yönde etkileyememektedir?" biçiminde ifade edilebilir.

I.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZİ

Araştırmanın amacı, YİHK'nin 12-24 yaş arasındaki genç okuyucularının okuma alışkanlıklarında nasıl bir etkisinin olduğunu ve bu etkinin düzeyini belirlemek, YİHK'nin, genç okuyucularının okuma alışkanlıklarına katkıda bulunmada yetersiz kaldığı noktalara ışık tutmak ve bu eksiklikleri giderebilmenin yollarını tartışmaktır. Çalışmanın diğer halk kütüphaneleri için yapılacak benzer

çalışmalara yararlı olması bir başka amaç olarak düşünülebilir.

Araştırmanın hipotezi: "Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi, derme, personel, bütçe, bina-iç donanım, halkla ilişkiler ve kültürel etkinlikler açasından yetersiz olduğu için, genç okuyucularının okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkileyememektedir." biçiminde ifade edilebilir.

I.3. ARAşTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmada "Betimleme Yöntemi" kullanılmıştır. Betimleme Yöntemi ile;

"Mevcut durumlar, koşullar ve özelliklerin aynen ortaya koyulmaya çalışıldığı betimleme araştırmalarında, mevcut olayların, daha önceki olay ve koşullarla ilişkileri dikkate alınarak, durumlar arasındaki etkileşim açıklanmaya çalışılır. (Bkz: Kaptan 1981:63).

I.4. ÇALIşMA ALANI VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Araştırma Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi'ne 1989 Kasım ayı içinde gelen 12-24 yaş arası genç okuyucuları kapsamıştır. Bu kütüphanede yer alan "çocuk kütüphanesi" ile "gezici kütüphane" ayrı birer araştırma konusu niteliğinde oldukları için çalışma kapsamının dışında bırakılmıştır.

Araştırma verilerinin toplanmasında gözlem, görüşme ve anket teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın başlangıcında kütüphaneyi sıradan bir okuyucu gibi kullanıp, gözleyerek veri topladık ve daha sonra, kütüphane görevlileri ve genç okuyucularla görüştük.

Hazırladığımız anketi 1 Kasım 1989 - 1 Aralık 1989 tarihleri arasında kalan dönemde uyguladık. Anketi uygulamak için bu dönemi seçmemizin nedeni; kütüphane kullanımının en yoğun olduğu 3 aydan birinin bu ay olması ve

kütüphane ile genç okuyuculara ilişkin en son verileri elde etmek isteyişimizdir. Anket "tabakalı (çok aşamalı) örnekleme" yöntemine dayanılarak uygulanmıştır. Anket uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra belirli sayıda genç okuyucu ile görüşülerek, anketten elde edilen sonuçların güvenilirliği sağlanmıştır.

1 Kasım-1 Aralık 1989 tarihleri arasında Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi'ne gelen genç okuyucu sayısı 536, anketin uygulandığı genç okuyucu sayısı 181'dir. Örneklemin evreni temsil etme oranı % 33.8'dir; örneklem evreni temsil etmektedir.

I.5. DÜZEN

Araştırma raporu 8 bölümden oluşmaktadır.

I.Bölüm; giriş bölümüdür. Bu bölümde, konunun önemi, araştırmanın amacı ve hipotezi, araştırma yöntemi, çalışma alanı ve veri toplama teknikleri, araştırma raporunun düzeni ve kaynaklar hakkında bilgi verilmektedir.

II.Bölüm; Konuya kuramsal bir açıklık getirmesi amacıyla okuma alışkanlığı konusundaki temel kavramlarla, okuma alışkanlığının gelişmiş ülkeler ve ülkemizdeki durumuna yer verilmiştir.

III.Bölüm; halk kütüphanesi, temel kavramları ve çeşitli yönleri ile kısaca ele alınmıştır.

IV.Bölüm; okuma alışkanlığında halk kütüphanelerinin rolüne, tarihsel gelişim, genel gerekçeler ve rollerin açıklanması biçiminde bir yaklaşımda bulunulmuştur.

V.Bölüm; araştırmaya konu olan kütüphanenin hizmet vermekle yükümlü olduğu Yenimahalle ilçesi çeşitli yönleri ile kısaca tanıtılmıştır.

VI.Bölüm; Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi 5 unsur temelinde tanıtılmıştır.

VII.Bölüm; YİHK'nin genç okuyucularının okuma alışkanlıklarına etkisi, görüşme, gözlem ve anket teknikleri ile elde edilen veriler temelinde değerlendirilmiştir.

VIII.Bölüm; sonuç ve önerilere ayrılmıştır.

Uygulanan anket soruları "Ek" olarak verilmiştir. Kaynakça son bölümde yer almaktadır.

I.6. TERMINOLOJİ

Okuma alışkanlığı: Kişinin bir gereksinim olarak algılaması sonucu, okuma eylemini yaşamboyu sürekli ve düzenli bir biçimde gerçekleştirmesine denir.

Çok okuyan okuyucu: 1 yılda 21 ve daha fazla kitap okuyan kişi.

Orta düzeyde okuyan okuyucu: 1 yılda 6-20 kitap okuyan kişi.

Az okuyan okuyucu : 1 yılda 1-5 kitap okuyan kişi.

I.7. KAYNAKLAR

Araştırmamızla ilgili bilgileri elde edebilmek amacıyla yayın taraması yaptırılmıştır.

Yayın taraması yapılan ve ayrıca bizim incelediğimiz başlıca kaynaklar şunlardır:

Library and Information Science Abstracts (1970-1988)

Library Literature (1970-1988)

Türkiye Bibliyografyası (1935-1988)

Türkiye Makaleler Bibliyografyası (1952-1987)

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni (1952-1986)

Türk Kütüphaneciliği (1987-1989)

Araştırma raporunun yazımında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından hazırlanan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Yazım ve Basım Yönergesi (1989)

uygulanmıştır. Ayrıca Turabian'ın A Manual for Writers of Term Papers, Theses and Dissertations (1973) adlı eserinden yararlanılmıştır.

BÖLÜM II

OKUMA ALIŞKANLIĞINA GENEL BİR YAKLAŞIM

II.1. OKUMA OLGUSU (TANIM)

Her kavram gibi okuma kavramı da toplumdans-topluma ve zaman içinde değişmekte, yeni biçimler almaktadır. Genel olarak tanımlanırsa, okuma;

"Ruhsal bir çalışma sistemi ile harekete geçirilmiş ve okuyucu amaçlarıyla bir düzen içinde bütünleştirilen, karmaşık bir hiyerarşinin birbirine geçişiyle oluşan, bir takım alt faktörler tarafından desteklenen, simgesel anlamlandırmanın görsel-işitsel-söze dayalı işlem becerisidir." (Bkz. Robeck 1974:34).

II.1.1. OKURYAZARLIK

Okuryazar olma durumu olarak tanımlanan okuryazarlık konusunda UNESCO'nun yaklaşımı şöyledir;

"Bütün yaşam etkinliklerindeki uğraşısını kolaylaştırmada gereksinim duyduğu bilgi ve becerileri kazanmasını, bu bilgi ve becerileri kendisinin ve toplumun gelişiminde sürekli kullanmasını olası kılan okuma, yazma ve aritmetikte hünarlı kişiye okuryazar" denir. (Bkz. Lyman 1973:6).

II.1.2. İŞLEVSEL OKURYAZARLIK

Uygarlığın gelişimine koşut olarak "okuryazar" ve "okuryazarlık" terimlerinin günümüzde yerini giderek "işlevsel okuryazar" ve "işlevsel okuryazarlık" terimlerine bıraktığı görülmektedir. İlk kez 1956 yılında UNESCO Uluslararası Okuma Araştırmaları toplantısında kullanılan kavram kişinin adını okuyup yazmasının ötesinde, okuma ve yazmada daha yüksek düzeyde bir yeterliliği ifade etmektedir. Okuma konusunda daha gerçekçi ölçütlerin ortaya konmasıyla kabul görmeye başlayan kavram, yaşamla içiçe, yönlendirici, çözümleyici, dinamik, geliştirici, esnek, sosyo-ekonomik gelişme programla-

rıyla bağlantılı niteliklere sahip olması nedeniyle, bireyin günlük yaşamda karşılaştığı güçlük ve sorunları aşmada büyük önem taşımaktadır. İşlevsel okuryazar "içinde bulunduğu kültür ve toplumda güncel yaşamın pratik gereksinimlerini karşılayan kişiyi anlatır."⁽¹⁾

Kısaca, "işlevsel okuryazar"ı, adını-soyadını yazmanın ötesinde, "bütün yaşam etkinliklerinde başarılı olmayı olanaklı kılan bilgi ve becerilere sahip ve okuryazarlığa içinde bulunduğu toplumda etkili olabilmek için gereksinim duyan birey" olarak tanımlayabiliriz. Aynı biçimde, "işlevsel okuryazarlık"da, "bireyin bütün yaşam etkinliklerinde başarılı olması için gerekli bilgi ve becerilere sahip olmasına olanak sağlayan okuryazarlık" olarak tanımlanabilir.

Uluslararası literatürde okuryazar-işlevsel okuryazar biçiminde bir ayırım temelinde açıklanan "okuma" olgusunu "üç basamak" kavramı çerçevesinde ele almak da mümkündür. Birinci basamak, bir tür simge olan harfler arasındaki çeşitli şifre ve kombinasyonları çözme becerisi olarak açıklanabilir ki, bu bireyin adını-soyadını yazıp okumasını ifade eder. Bu basamağa "temel okuryazarlık" diyebiliriz. Tek başına fazla bir değer taşımakla birlikte, diğer basamaklara geçişte önkoşul niteliğindedir. "Okuma alışkanlığı" olarak adlandırılabilen ikinci basamak, temel okuryazarlığın yaşamboyu sürekli ve düzenli bir alışkanlığa dönüştürülmesi olarak açıklanabilir. Sürekli ve düzenli alışkanlığa dönüştürülemeyen "temel okuryazarlık"ın kaybolacağı belirtilmektedir. Okuma olgusunda üçüncü basamak, "okuma alışkanlığına düşüncüyü, duyarlılığı geliştirici, eleştirel bir yönseme kazandırma (Özdemir :16) olarak tanımlanabilecek "irdeleyici okuma" ya da "eleştirel okuma"dır.

(1) Encyclopedia Americana. Int.ed.Vol.23.Donbury,1979 s.248.

II.1.3. OKUYUCU

Sürekli ve düzenli olarak okuyan yani okuma alışkanlığına sahip bireyi ifade eden okuyucuyu sahip olduğu okuma alışkanlığı düzeyine göre gruplandırmak, konunun irdelenmesinde yöntemsel bir kolaylık sağlamakta, ayrıca daha geniş bir bakış açısı kazandırmaktadır.

Çok okuyan okuyucu : 1 yılda 21 ve daha fazla kitap okuyan.

Orta düzeyde okuyan okuyucu: 1 yılda 6-20 arasında kitap okuyan kişi.

Az okuyan okuyucu : 1 yılda 1-5 arası kitap okuyan kişi.

Okuyucu olmayan : Hiç kitap okumayan kişidir (A.L.A. 1978:3).

II.2. OKUMANIN ÖNEMİ VE İŞLEVİ

Gelişmiş ülkelerin karşılaştıkları okuma alışkanlığı sorununu ciddi ve hızlı bir biçimde ele alarak çözümlenmiş olması, okumanın özellikle toplumsal önemini ortaya koymaktadır. Uzmanlar okuma ile ekonomik gelişme, güç, suç, okuldan ayrılma, işinde başarılı olamama arasında çeşitli korelasyonların varlığından söz etmektedir. "Ekonomik gelişme için, bir ülke nüfusunun en az % 40'ının okuryazar olması gerektiği hesaplanmaktadır.⁽¹⁾ Bugün en azından bir sürücü belgesi almak, telefon rehberini kullanabilmek, gönderilen bir duyuruyu anlayabilmek için okumaya gereksinmemiz vardır. Okuma toplumsal yaşamın temel gerekliliklerinden biri durumundadır. Bireyin entellektüel gelişiminin temeli olan okuma, teknolojinin damgasını vurduğu çağımızda toplumsal bir güç niteliğine bürünmüştür. Kişinin bireyleşmesi ve içinde yer aldığı toplumla

(1) Encyclopedia Americana. Int.ed.Vol.23.Danbury,1979. s.248.

sağlıklı ilişkiler kurabilmesi en başta okuma gücü kazanmasına bağlıdır. Bireyin anlama gücünü geliştiren, bilgi dağarcığını zenginleştiren okuma, öğrenmenin de temel aracıdır. Okuma ile değişimin bilincine varabilen bireyin doğru seçim yapmasının, bir ülkede demokratik yapının yaşatılmasında da önemli bir yeri vardır.

Kısaca, okuma bireysel düzlemde gelişmiş bir kişiliğin, toplumsal düzlemde ise, verimli bir ekonomi, demokratik bir yapı ve sağlıklı bir toplumun en önemli koşul ve güvencelerinden birisidir.

II.3. OKUMA ALIŞKANLIĞI

Temel okuryazarlık'tan sonra gelen aşama olarak kabul ettiğimiz "okuma alışkanlığı" kişinin bir gereksinim olarak algılaması sonucu okuma eylemini, yaşamboyu sürekli ve düzenli bir biçimde gerçekleştirmesi anlamına gelmektedir. Okuma alışkanlığının yaşam boyu sürmesi gerektiği saptaması, bu alışkanlığın yaşamın her döneminde kazanılıp, geliştirilebileceği gerçeğini dile getirmektedir. Toplumsal, ekonomik, kültürel, ruhsal v.b. birçok boyuta sahip okuma alışkanlığının kazanılması için en uygun dönem, kuşkusuz çocukluk ve gençlik dönemidir. Kişilik oluşumunun ve yaşama ilişkin ilk deneyimlerin yaşanmaya başladığı, algılama ve etkilenmenin en yoğun olduğu çocukluk dönemi ile bedensel ve ruhsal gelişmenin hızlandığı ve yaşama hazırlık diye nitelenen gençlik dönemi, okuma alışkanlığının yaratılması yönünden birbirinin devamı olmasına karşın, ailenin etkisi yönünden bazı farklılıklar taşımaktadır. Çocukluk döneminde en belirleyici etki ve rol aileden gelmektedir.

"F.Almanya'da yapılan son araştırmalara göre ebeveyni çocuğun okumasını olumlu ya da olumsuz etkilemektedir. Okuma alışkanlığını kazanmış ebeveyn çocuğa önce masal, öykü okuyarak, kitap hediye ederek, kitapçılara, kütüphaneye göndererek ya da götürerek ve sürekli okumasını önererek okuma alışkanlığını kazandırabilmektedir. Aynı şekilde anne-baba çocuğu, okumadan çeşitli yol-

larla soğutarak okuma alışkanlığı kazanmasına bilinçsiz olarak engel olabilmektedir. (Bkz. Sağlamtunç 1989: 11-12).

Gençlik dönemine ilişkin okuma alışkanlığının değerlendirilebilmesi için öncelikle "Gençlik çağı" kavramını açıklamak gerekmektedir. Konunun uzmanlarından Özcan Köknel (1979) ın fizyolojik bir gelişme ve olgunlaşma dönemi olarak tanımladığı gençlik dönemini, hizmet götüreceği gruba açıklık getirmek için tanımına yaş sınırları ile belirginlik kazandırma durumunda olan MEGSB ise buluşa erme nedeniyle bio-psikolojik bakımından çocukluğun sonu ile toplum hayatında sorumluluk alma dönemi olan 12-24 yaş grubu olarak tanımlamaktadır (DPT 1983). Bu dönemde genç, toplum içinde bir rol oynamanın çabası içindedir. "Bu çağ biyolojik, psikolojik ve sosyal yönlerden hızlı bir olgunlaşma çağı olup, birey bu dönemde sosyal bir kişilik kazanır." (Özgüven 1983:26). Görüldüğü gibi gençlik döneminin, çocukluk döneminden ayrıldığı en önemli nokta, bireyin toplumsal bir kişilik kazanmaya, yani ailesi ile olandan daha yoğun olarak toplumla ilişkiler kurmaya yönelmesidir. Bu yöneliş doğal olarak, diğer alışkanlıklarda olduğu gibi okuma alışkanlığının kazanılmasında da belirleyici etmenin arkadaş grubu, yakın çevre, toplum, kültür, okul, kütüphane v.b. toplumsal grup ve kurumların olmasına yol açmaktadır. Toplum tarafından desteklendiğinde, birey, okumayı, bu dönemde kişiliğinin sınırlarını genişletme, toplumda önemli bir rol oynama ve toplum ile ilişkiler kurabilmenin önemli bir aracı olarak görmektedir. Bireye gençlik döneminde okuma alışkanlığının kazandırılabilmesi ve bu alışkanlığın geliştirilebilmesi, halk kütüphanesi de dahil bir çok toplumsal kurum ve kuruluşun çabası ile olanaklı olmaktadır.

Okuma alışkanlığı konusunda özellikle şu noktaların vurgulanması gerekmektedir.

- Okuyan ve okuması için çocuğuna yoğun ilgi gösteren bir aile ile çocuğun istediği gibi kullanabileceği bir aile kitaplığı.
- Okuma güdüsü yaratmada etkisi nedeniyle önem taşıyan, okuyan bir arkadaş grubu, yakın evre ve toplum.
- Okumaya ve kitaba olumlu bakan bir toplum. Okumanın, toplumda yaşam anlayışının doğal bir parçası olarak kabul edilmesi.
- Bireylerde okuma alışkanlığı yaratma ve geliştirmeye yönelik sürekli-tutarlı bir devlet politikasının varlığı ve bu konuda devletin rolü.
- Bireylerin okuma alışkanlığının ekonomik yanını karşılayabilecek gte olmaları.
- Okuma alışkanlığına önem veren, programına alan ve bilinçli bir biçimde uygulayan eğitim-ğretim sistemi.
- zerine düşeni yeterince yerine getirmesi gereken toplumsal kurum ve kuruluşlar.
- Bu konuda önemli role sahip kitle iletişim araçları.
- Okuma alışkanlığını köklü biçimde sorun olmaktan çıkarımda çeşitli düzeylerde oluşturulup uygulanacak "okuma alışkanlığı programları"
- Bu programlarda kullanılacak "zel nitelikli okuma materyalleri."
- Okuma alışkanlığının yaratılmasında doğrudan rolü olan halk kütüphaneleri.

Burada sıralananlar, gençlere özgü okuma alışkanlığı sorununda vurgulanması gerekenleri de içermektedir. Çünkü gençlere özgü okuma alışkanlığı sorunu, genel okuma alışkanlığı sorununun bir parçasıdır. Ancak, sorunun ele alınmasında özellikle "gençlik ağı"nın özellikleri ve bu kesime yönelik özel önlemler de gözden uzak tutulmamalıdır.

II.4. GELİŞMİŞ ÜLKELERDEKİ OKUMA OLGUSU

Gelişmiş ülkeler "temel okuryazarlık"ta yüksek düzeylere ulaşmışlar ve bu aşamadaki sorunlarını büyük ölçüde çözümlemişlerdir. Ancak, son yıllarda bu ülkelerde, bu konuda olumsuz bir gidişten söz edilmekte, temel okuryazarlığa yönelik bir takım kampanyalar açılmaktadır. Yapılan çeşitli araştırmalar, gelişmiş ülkelerde de temel okuryazarlığın yeniden sorun olabileceğine işaret etmektedir. Ancak gelişmemiş ülkelerle kıyaslandığında bu konuda oldukça ileride oldukları görülmektedir.

Okuma alışkanlığı konusunda da benzer bir gelişme görülmektedir. Genelde okuma alışkanlığına sahip olduğu belirtilen gelişmiş ülkelerde, son yıllarda yapılan büyük çaplı araştırmalar⁽¹⁾ okuma alışkanlığının sorun olarak önemli boyutlara ulaşmaya başladığını göstermektedir. Ancak okuma alışkanlığı aşamasında da gelişmiş ülkelerle, gelişmemiş ülkeler arasındaki fark büyüktür. Dünyadaki "kitap üretiminde gelişmiş ülkelerin payı % 72.4, gelişmemiş ülkelerin payı ise % 27.6'dır."(UNESCO 1988:6.11). Kitap üretimi bu konudaki fark konusunda gösterge sayılabilir.

Kısaca gelişmiş ülkeler, gerek temel okuryazarlık, gerekse okuma alışkanlığında, gelişmemiş ülkelere oranla oldukça ileride, ancak bir takım olumsuz gelişme eğilimleri de taşımaktadır.

(1) Bu konuda Bkz. "Okuyanlar ve Bakanlar" Cumhuriyet Gazetesi 28.6.1989; (Robeck 1974: 174-175).

II.5. TÜRKİYE'DE OKUMA OLGUSU

Ülkemizde "temel okuryazarlık" oranlarının yıllara göre dağılımı;

TABLO 1: Türkiye'de Temel Okuryazarlık Oranları

Yıllar	%
1935	19.25
1940	24.55
1945	30.22
1950	32.37
1955	40.87
1960	39.49
1965	48.72
1970	56.21
1975	63.62
1980	67.45
1985	77.29

KAYNAK: Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri. 20.10.1985. Ankara, DİE, 1989.

Ülkemizde temel okuryazarlığın 1935 yılından bu yana artmakta olduğu ve okuma alışkanlığına doğru önemli bir yolun alındığı görülmektedir.

Ülkemizde "okuma alışkanlığı" basam aşındaki duruma açıklık getirmek için öncelikle konumuzun sınırlarını ilgilendirmesi açısından 12-24 yaş arası nüfusun genel nüfus içindeki oranına değinmek gerekmektedir.

TABLO 2: Türkiye'deki Genç Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı

Yıllar	Toplam Nüfus (Milyon)	12-24 Yaş Grubu Nüfus (Milyon)	Genç Nüfus Yüzdesi (%)
1984	48.8	13.5	27.7
1985	49.8	13.7	27.5
1986	50.9	13.9	27.3
1987	52.1	14.1	27.1
1988	53.1	14.3	26.9
1989	54.3	14.5	26.7

KAYNAK: Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1985-1989.
Ankara, DPT, 1985.

Ülkemiz nüfusunun önemli bir bölümünü 12-24 yaş arası gençlerin oluşturduğu görülmektedir. Genelde genç nüfusa sahip ülkemizde okuma alışkanlığı sorunu kendini ağırlıkta hissettirmektedir.

Devlet Bakanı Cemil Çiçek 1989 yılı Ocak ayında düzenlediği basın toplantısında "Ülkemizde gençlerin okuma alışkanlığından yoksun olduğunu söylemiştir."⁽¹⁾ Okuma alışkanlığı konusunda gençlere yönelik, ulusal düzeyde olmasa da, bir çok araştırma bu sonuca kanıt oluşturmaktadır.⁽²⁾

(1) Cumhuriyet Gazetesi 13.1.1989

(2) Bu konuda Bkz. (Ateş 1988:6 ; Ünver 1986:459; Alpay 1984:3; Konaklı 1988:3).

Okuma alışkanlığı konusunda ülkemize özgü bir başka gerçek de, temel okuryazarlık konusunda sağlanan gelişmelerin, okuma alışkanlığına yansıtılamamasıdır.

"Belirtildiğine göre birçok ülkede açılan okuma yazma seferberliklerinde en başarılı sonucun alındığı ülke Türkiye'dir. 1981 yılında açılan kampanya süresince tam 3.156.799 kişiye okuma-yazma öğretilmiş...Ancak aynı dönemde 3 milyonluk gazete okurunda 840.000 (%28.3) düşüş vardır." (Bkz. Öngören 1984:15).

Okuma alışkanlığının oldukça düşük olduğu ülkemizde "irdeleyici okuma"dan söz etmek ise pek mümkün değildir.

II.5.1. TÜRKİYE'DE OKUMA ALIŞKANLIĞININ DÜŞÜK OLUŞ NEDENLERİ

Ülkemizde okuma alışkanlığının düşük oluş nedenleri konusunda genel olarak şunlar söylenebilir.

1. Toplumların bugün sahip oldukları kültürel yapı sözlü kültür-yazılı kültür-görsel kültür sürecinde buldukları yere göre ele alınmaktadır. Okuma alışkanlığının yazılı kültüre özgü bir olgu olmasına karşın, ülkemizde okumaya dayalı bir yazılı kültür ile sağlıklı bir görsel kültürün kırsal kesimleri de içine alacak biçimde egemen olmayışı, sorunun kültürel kökenini oluşturmaktadır.

2. Ülkemiz toplumsal yapısında "okuma" yaşamda zorunlu bir gereksinim, yaşamın doğal bir parçası olarak görülmemekte ve kabul edilmemektedir.

3. Ülkemizde okuma alışkanlığının bir uygarlık sorunu olarak görüp çözümlenecek sürekli-tutarlı bir devlet politikası bulunmamaktadır.

4. Okuma ilgisinin yaratılması ve yönlendirilmesinde temel kaynaklardan olan eğitim sistemi, ülkemizde okuma alışkanlığı olgusunu yeterince kapsamamaktadır. Eğitim

sistemi bu konuda yeterince yönlendirici olamamakta ve değişen koşullara göre kendini yenileyememektedir.⁽¹⁾

5. Ülkemizde kitle iletişim araçlarının okuma ilgisi yaratma ve geliştirmede etkili olamayışları bir başka neden olarak düşünülebilir.

6. Okuma alışkanlığının gençler de dahil tüm toplum kesimlerinde yaratılması ve geliştirilmesinde büyük önem taşıyan ve salt bu amaçla belli bir program temelinde çeşitli konu, düzey ve içeriklerde basılmış okuma materyallerinin olmayışı.

7. Okuma materyallerinin pahalı oluşu. 1980 yılında 5 TL. olan bir günlük gazete % 12.000'lik bir artışla 1989 yılında 600 TL. olmuştur. Oysa kişilerin gelir düzeyleri bu artışın çok gerisinde kalmıştır.

8. Bir başka neden ise, sorunun önemli bir parçasını oluşturan yayın ve dağıtım sektöründe özellikle kendini ön plana çıkararak süren ekonomik ve diğer sorunların varlığıdır. "1979'da tonu 9.000 TL. olan kağıdın 1989 Ocak fiyatı 1.390.000 TL.'dir." (Gökçe 1987:35). Artış oranı % 15444'tür.

9. Okuma alışkanlığı sorununun çözümünde çok önemli role sahip toplumsal kurumların başında gelen halk kütüphanelerinin bu konudaki işlevlerini çeşitli nedenlerle yerine getirememeleri diğer bir nedendir. 1988 yılında tüm halk kütüphanelerimizden ödünç alınan kitap sayısı 2.544.205'tir (KYGM 1989:66). Yine 1988 yılında ülkemizde 12-24 yaş arası nüfus 14.500.000'dir (DPT 1985:149). Her bir kitabı 1 kişinin ödünç aldığı ve ödünç kitap alanların tümünün 12-24 yaş arası gençler olduğu düşünülse bile, 12-24 yaş arası nüfusun sadece % 17.5'i ödünç kitap almıştır.

Yukarıdaki nedenler artırılabilir; ancak sorunun temelleri bu noktalarda yatmaktadır.

(1) Bu konuda Bkz. (Soysal 1988:154-155)

BÖLÜM III

HALK KÜTÜPHANELERİ

III.1. HALK KÜTÜPHANESİ (TANIM)

Çeşitli biçimlerde tanımlanabilen ve "halkın bilincinin mayalandığı yer" (Soysal 1978:65) olarak kabul edilen

"Halk kütüphanesi, insan düşünce ve fikirlerinin kaydının ve yaratıcı hayal gücünün ifadesinin herkesçe özgür bir biçimde kullanılmasını sağlayan temel araçtır." (Bkz: IFLA 1986:57).

Bir başka biçimde tanımlamak gerekirse,

"Halk kütüphaneleri, kadın-erkek, her yaşta, her seviyede ve her meslektan okuyucunun çeşitli konulardaki fikir ürünlerinden ücretsiz ve serbestçe yararlanmasını sağlayarak bölgesinin, kültürel, sosyal ve teknik kalkınmasına yardımcı olan kurumlardır." (Bkz: Ersoy 1983:1-2).

III.2. HALK KÜTÜPHANESİNİN AMAÇLARI

Birçok biçimde ifade edilebilen halk kütüphanesinin amacı;

"İnsanların fikirlerini oluşturmaya, yaratıcı ve eleştireci yeteneklerini, değerlendirme güçlerini geliştirmeye yardımcı olmaktadır." (Bkz: IFLA 1986:58).

Yaratıcı ve eleştireci yetenekleri ile, değerlendirme güçleri gelişmiş bireyler, bir toplumda demokrasinin temel güvencelerinden biridir. Bu nedenle halk kütüphaneleri, fırsat eşitliğinin varolduğu demokratik toplum kavramını geliştirmek gibi bir amaca sahiptir.

Konumuzla ilgili olması açısından bir başka amaç da şöyle belirtilmektedir:

"Halk-çocuk kütüphanelerinde asıl amaç kitapların okunması ve okumanın alışkanlık haline getirilerek hayat boyu sürdürülmesini sağlamaktır." (Bkz: Ersoy 1983:213).

III.3. HALK KÜTÜPHANESİNİN GÖREVLERİ

Halk kütüphanelerinin temel işlevleri hizmet verdikleri çevrenin bilgi gereksinimleri doğrultusunda topladığı materyalleri hizmete sunmaktır. Konumuzla ilgili olması nedeniyle, İlçe Halk Kütüphaneleri'nin Kütüphaneler Komitesi Raporu'nda belirlenen görevleri;

"İlçesinin kültürel, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarına göre kitap ve kütüphane materyalini sağlamak, ilçesinde yayınlanan kitaplarla, yazı ve makaleleri toplamak ve böylelikle koleksiyonlarını geliştirmek, göze, kulağa hitap eden çeşitli eğitici ve öğretici araç ve gereçlerle halka faydalı olmak, ilçesinde bulunan okul ve diğer kurumlar kütüphaneleri ve Halk Eğitim Merkezleriyle işbirliğini sağlamak, ilçesinin kitap, periyodik, mikrofilm, fotokopi ve benzeri materyallerle ilgili okuyucu listelerinde ve iare taleplerinde aracılık etmektir." (Bkz: Kütüphaneler Komitesi Raporu 1961:31).

Halk kütüphanelerinde bu görevler çerçevesinde;

"a. Çevresinin okuma ve bilgi edinme ihtiyaçlarını karşılamak üzere kitap, broşür, dergi, gazete, harita, nota, film, plak, ses bantı, fotoğraf, tablo, plan, yazma eser v.b. gibi fikir ve sanat ürünleri toplanır, düzenlenir, okuyucuların yararına sunulur.

h. Bina ve personel imkanlarına göre "Kütüphanelerde Eğitici ve Kültürel Faaliyetler Yönetmeliği" gereğince çeşitli eğitici ve kültürel faaliyetler düzenlenir.

i. Çevresindeki eğitim, öğretim, sanat, kültür kuruluşları ile hastane, cezaevi v.b. birimlerle kütüphane hizmetlerinin yaygınlaştırılması yönünden işbirliği imkanları araştırılır." (Bkz: Resmi Gazete 17787:24)

Ayrıca, "Halkın kütüphane hizmetlerinden en geniş ölçüde yararlanmasını sağlayacak tedbirler almak" (Resmi Gazete 17465:28) ta önemli görevleri arasında yer almaktadır.

Halk kütüphaneleri, kendi dışlarındaki toplumsal değişimlerden etkilenmektedirler. Okuyucu teriminin yerini kullanıcı terimi almış, basılı materyallerle birlikte

görsel-işitsel materyaller, daha etkin-dinamik bir kütüphaneci, estetikleştirilmiş ve işlevsel kılınmış bir bina , akılcı bir bütçe anlayışı, yoğun bir biçimde gerçekleşen halkla ilişkiler, kullanıcıyı temel alan çağdaş bir hizmet anlayışı ve daha bilinçli kullanıcı günümüzde halk kütüphanelerinin amaç, görev ve işlevlerini belirleyen temel etkenler durumuna gelmiştir. Bu nedenle de;

"Diğer ülkelerde olduğu gibi, halk kütüphaneleri değişen Türk toplumunun gereksinimlerine ayak uydurabildiği sürece toplumun vazgeçilmez iletişim merkezleri olarak gelecekte de var olacaktır." (Bkz: Sağlamtunç 1987:111).

III.4. HALK KÜTÜPHANESİ ÖRGÜTÜ

Halk kütüphanesi sistemi,

"Bağımsız bir yönetim birimi oluşturan ya da anlaşmayla birlikte hareket eden birden fazla bu nitelikteki birimi kapsayan halk kütüphaneleri ya da halk kütüphaneleri hizmetleri grubudur." (Bkz: IFLA 1986:7).

Belediye kütüphane sistemi, bölgesel kütüphane sistemi, çok birimli bütünleşmiş sistemler, federe kütüphane sistemleri gibi birçok halk kütüphanesi sisteminden sözedilebilir. Ancak genelde bir halk kütüphanesi sistemini merkez kütüphane, şube kütüphaneleri, çocuk kütüphaneleri, geçici kitaplıklar ile gezici kütüphanelerin oluşturduğu kabul edilmektedir. Burada vurgulanması gereken bir nokta, "Merkez kütüphaneye tam anlamıyla işlerlik kazandırılmadıkça buna bağlı birimlerin açılmamasıdır." (Sağlamtunç 1980:11).

III.4.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

Halk kütüphanesi örgütünün beyni olarak kabul edilen ve kentin merkezinde kurulması gereken merkez kütüphane

"halk kütüphanesinin tanımına uygun, amacına yönelik hizmet veren ve görevlerini yerine getiren en büyük hizmet birimi olarak tanımlanabilir." (Bkz: Sağlamtunç 1980:42).

Örgüte dahil bütün kütüphanelerin denetlenmesi gereksinimlerinin karşılanması sorumluluğuna sahip merkez kütüphane, örgütün bütünüyle verimli bir hizmet vermesinde en önemli role sahiptir.

III.4.2. ŞUBE KÜTÜPHANELERİ

Halk kütüphanesinin hizmet birimlerinden birisi olan şube kütüphanesi içinde bulunduğu bölgede bir halk kütüphanesinin yerine getirmesi gereken işlevleri gerçekleştiren kütüphanedir.

III.4.3. ÇOCUK KÜTÜPHANELERİ

Genelde merkez ya da bir şube kütüphanesinin içinde ayrı bir bölüm olarak, çocuklara hizmet vermek amacıyla kurulan kütüphanedir.

III.4.4. GEÇİCİ KİTAPLIKLAR

Halk kütüphanesi hizmetinin en küçük yerleşim birimi ile herhangi bir kütüphaneye ulaşması olanaksız olan kişilere hizmet vermesi amacıyla ve merkez ya da şube kütüphanesinin bürosu niteliğindeki kütüphanelerdir.

III.4.5. GEZİCİ KÜTÜPHANELER

Halk kütüphanesi hizmetini gerçekleştirecek başka bir hizmet biriminin bulunmadığı yer ve durumlarda, çeşitli araçlarla hizmet veren kütüphanelerdir.

III.5. STANDARTLAR

Kütüphanecilik alanında en iyi ve en verimli hizmet verme ilkesinden hareket edilerek oluşturulan ölçütler, bu alanın standartları olarak kabul edilmektedir. Yeterli ve verimli bir halk kütüphanesi hizmeti için gerekli koşulları belirleyen, temel ölçütler niteliğindeki halk kütüphanesi standartları birçok ulusal ve uluslararası kuruluş tarafından hazırlanmaktadır. Gerek ulusal gerekse

uluslararası kuruluşlar tarafından hazırlanan standartların, her ülkede ve kütüphane türünde uygulanabilecek bir nitelik taşımaya ve yol gösterici bir özelliğe sahip olmasına karşın, ülkelerin kendilerine özgü koşulları nedeniyle bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Dolayısıyla yetkin bir ulusal kuruluşun (komite, kurul v.b.) uluslararası ilkelere dayanarak hazırladığı standartlar o ülke için en gerçekçi olan standartlar olmaktadır.

Ülkemizde 1988 yılında Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğünün girişimiyle oluşturulan komiteler, ülkemiz halk kütüphanelerine yönelik standartları belirlemiştir. Bu çalışmada bu standartlardan da yararlanılmıştır.

III.5.1. OKUYUCU

Kütüphane kurulacak en küçük yerleşim biriminin nüfusu 3000 olmalıdır. Ancak nüfusu ne kadar olursa olsun her ilçede bir halk kütüphanesi bulunmalıdır. Bir halk kütüphanesi örgütü kurulabilmesi için en az 150.000 nüfus gerekmektedir. Halk kütüphanesinin okuyucuları yetişkinler, gençler ve çocuklardır. 20.000'in üzerinde nüfusu olan yöreler için merkezi bir kütüphane ve 8.000-18.000 arasındaki nüfus için de birer şube kütüphanesi önerilmektedir.

Halk kütüphanelerinde bütün okuyucu grupları (yetişkin, genç, çocuk) için özel bir derme ve yetişmiş bir kütüphaneci bulunur.

Halk kütüphanesi okuyuculara haftada 6 gün, ancak gerektiğinde Pazar günleri de hizmet vermeli ve haftada 60-66 saat açık olmalıdır. Hizmet süresinde önemli olan bir nokta, kütüphanenin, okuyucuların yararlanabileceği saatlerde açık olması gerektiğidir. İş saatleri dışında, hafta sonları ve akşamları da hizmet vermelidir.

Halk kütüphaneleri okuyucu gruplarına her türlü kültürel etkinlikte bulunma olanağı sağlamalı ve onları bu konuda özendirilmelidir. Ayrıca merkez kütüphane hizmet-

leri konusunda halkı bilgilendirmelidir.

III.5.2. DERME

Ülkemiz için derme konusunda, daha önce belirttiğimiz komitelerden derme komitesinin belirlediği bazı standartlar şöyledir:

10.000	nüfusa	kadar	kişi	başına	1	kitap
250.000	"	"	"	"	0.85	kitap
500.000	"	"	"	"	0.75	kitap
750.000	"	"	"	"	0.65	kitap
1.000.000	"	"	"	"	0.50	kitap

Kütüphane dermesindeki yayın türlerinin dermeye oranları için önerilen standartlar ise;

	<u>%</u>
Çocuk yayınları	35
Başvuru kaynakları	5
Roman ve hikaye türü	25
Roman ve hikaye dışı	30
Kitap dışı malzeme	5 (KYGM 1988:32)

İlçe kütüphanelerinde en az 10 süreli yayın ve 2 günlük gazete olmalıdır. Bu konuda IFLA standardı; 5000'den fazla nüfusun yaşadığı yerlerdeki halk kütüphanelerinde en az 50 süreli yayının olması gerektiğidir. Yine bu kuruluşa göre "danışma kitapları dermenin % 10'u oranında olmalıdır." (IFLA 1986:62).

Çeşitli ülke standartlarında, genelde, kütüphaneye her yıl sağlanacak kitap miktarının dermenin % 15'i olduğu görülmektedir.

Mahkemece yasaklanmamış her yayın kütüphaneye alınmalı, kitap seçiminde okuyucu istek ve gereksinimleri gözden uzak tutulmamalıdır.

Bazı ülkelerde derme içindeki gençlik yayınları ora-

nının % 15 olması gerektiği standartı benimsenmiştir.

III.5.3. PERSONEL

Halk kütüphanelerinde personel konusundaki standartlar genellikle kütüphanenin hizmet verdiği nüfusa ya da 1 yılda ödünç verilen kitap sayısına göre belirlenmektedir. Ülkemize özgü personel standartlarında nüfusun temel alınması benimsenmiştir.

Her 2000 ya da 2500 nüfusa 1 personel olması gerekmektedir. "Toplam personelin % 33'ü kütüphaneci olmalıdır." (IFLA 1986:63). Bu konuda ülkemiz için ilgili komite tarafından belirlenen oran ise % 30'dur (KYGM 1988: 36). Aynı komite tarafından Yenimahalle ilçesinin de nüfus itibariyle içinde yer aldığı grup için belirlediği personel sayısı toplamı 6'sı kütüphaneci olmak üzere 20'dir.

Halk kütüphanesi personeli içinde mutlaka görev dağılımı yapılmalıdır. Kütüphaneciler genelde yönetim, kitap seçimi, kataloglama-sınıflandırma ve danışma hizmetleri ile ilgili işleri, diğer personel ise eğitim durumuna göre günlük işleri yürütürler.

Halk kütüphanesinde 12 yaşından büyük gençlere hizmet verecek personelin bu konuda özel eğitim görmüş olması ve bu işi sevmesi gerekmektedir.

III.5.4. BÜTÇE

Her ülkenin farklı ekonomik koşullara sahip olması nedeniyle standartlarının oluşturulmasında en çok güçlük çekilen halk kütüphanesi ögesi bütçedir.

Gelişmiş ülkelerde kişi başına ortalama 2-3 kitap düşmektedir. Ülkemizde bu sayının çok düşük olması nedeniyle, bütçe ile ilgili standartlar komitesi ülkemiz için bu sayının kişi başına 1 kitap düşecek şekilde planlanmasını ve bütçeye ona göre ödenek konması gerektiğini vurgulamıştır. Ülkemiz için, personel giderlerine ayrılan

päyın en az 1/2'sinin diğer cari giderlere ayrılması standartı kabul edilmektedir. Wheeler ve Goldhor'a (1962) göre, bütçenin % 15-18'i kitap ve kitap dışı materyale, yayın satın alımı için ayrılan paranın % 25'i gençlerin ve çocukların kitaplarına ayrılmalıdır. Ayrıca gör-işit bölümünün gereksinimleri için bütçenin % 20'sinin ayrılması öngörülmektedir.

III.5.5. YAPI VE DONANIM

Bu konudaki standartların belirlenmesinde de toplumun yapısı ve gereksinimleri temel ölçütlerdir. "Bütün halk kütüphanesi binaları... gelecek 10 ila 20 yılın ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde planlanmalıdır (Campbell 1988:70-71). Kütüphaneler hizmet verecekleri yerleşim biriminin merkezinde olmalıdır. "Kütüphane yerleşim yerlerinin çoğunluğundan 3-4 km. uzaklıkta olmalıdır" (IFLA 1986:63). Ulaşım açısından kolay olmalıdır. Arsa büyüklüğü ve bina, genişletilmeye uygun olmalıdır. Gürültüden uzak olmalı, mülkiyet açısından sorunlu olmamalıdır. "20.000 nüfusa kadar hizmet veren kütüphanelerde: 2000 kişiye 1 oturma yeri. 20.000'in üstünde her 3000 kişi için 1 oturma yeri." (IFLA 1986:64).

Kütüphanede kültürel etkinlikler için özel salonlar olmalıdır. Ayrıca iç görünüşün çekici olması gerekmektedir.

BÖLÜM IV

OKUMA ALIŞKANLIĞININ YARATILMASINDA HALK KÜTÜPHANELERİNİN ROLÜ

IV.1. OKUMA ALIŞKANLIĞINDA HALK KÜTÜPHANESİ ROLÜNÜN GENEL GEREKÇELER ÇERÇEVESİNDE AÇIKLANMASI

Okuma alışkanlığı yaratma ve geliştirmede halk kütüphanelerinin rolünü, bu rolün kaynakları temelinde belirlemek, konunun netleşmesi açısından yarar sağlayacaktır.

Halk kütüphanesinin okuma alışkanlığındaki rolünün temel kaynaklarından biri, onun tanım, amaç ve işlevlerine yönelik olarak ulusal ve uluslararası kuruluşlar ve yetkin kişiler tarafından çizilen kuramsal çerçevedir. Halk kütüphanesinin rolü, bu kuramsal çerçevede belirgin bir biçimde yer almaktadır.

Toplumsallaşma çabasında olan ve okuma alışkanlığını bu çabanın bir aracı olarak gören gence bu konuda yardımcı olmak, halk kütüphanesinin kurum olarak toplumsal bir niteliğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

"Bugünün gerçeği değişim gerçeğidir." (Weingard 1986:187). Dünya'da ve ülkemizde yaşanan hızlı ekonomik, toplumsal, kültürel ve teknolojik değişime bireysel ve toplumsal olarak uyum sağlayabilmek "bilgi" ile, bilgiye ulaşmak ise sürekli okumak ile olanaklıdır. Hizmet verdiği toplumun kalkınmasına her anlamda katkıda bulunan halk kütüphaneleri için okuma alışkanlığı yaratmak zorunlu bir hizmet olmaktadır.

Halk kütüphanesi hizmetinin özü, dermesinde varolan kaynakların toplum tarafından kullanılmasına dayanmaktadır. "Okuyan bir toplum, bu kullanımın sürdürülmesinde gereklidir." (Monroe 1986:197).

Toplumun boş zamanlarını olumlu bir biçimde değerlendirmesine katkıda bulunma görevine sahip halk kütüphanesinin olumlu boş zaman etkinliklerinden "okuma"yı, gençlerde de alışkanlık haline getirmesi, bu görev gereği zorunludur.

Bireylerin okuma alışkanlığına sahip olması, toplumun kültürel kalkınmasında ve doğru seçim yapmalarına katkıda bulunduğu için demokretikleşmesinde önemli yer tutmaktadır. Toplumun kültürel kalkınmasında ve demokratikleşmesinde belirli bir role sahip halk kütüphanesinin bu rolünü yerine getirebilmesinin temel koşullarından biri de, toplumda okuma alışkanlığı yaratması ve bunu geliştirmesidir.

Bu genel gerekçeler çerçevesinde, halk kütüphanelerinin "toplumsal düzeyde okuma hizmetlerinin eşgüdümünde merkez olması" (Alford 1985:380) ve bu nitelikte bir "harekete öncülük etmesi" (Lyman 1984:120) gereğinden sözedilmekte ve "okuma alışkanlığının yaratılmasında toplumsal bir merdiven olarak güçlendiği belirtilmektedir." (Monroe 1986:199).

Halk kütüphanelerinin genelde topluma ve özelde gençlere okuma alışkanlığı kazandırma ve geliştirmedeki rolleri nelerdir? Bu rollerini nasıl yerine getirebilirler? Bu rollerini yerine getirebilmelerinin temel koşulları nelerdir?

1. Halk kütüphanelerinin genelde toplumda ve özel olarak gençlerde okuma alışkanlığı yaratılması ve geliştirilmesindeki rolleri, okuma alışkanlığının alt yapı unsurlarından birisi niteliğindeki okuma kaynakları sorununa, sahip oldukları derme ile çözüm getirmesi noktasında yoğunlaşmaktadır. "Kütüphaneler, onlara gereksinimi olan insanlar tarafından kullanılan kaynakları toplama sorumluluğuna sahiptir." (Monroe 1986:197). Bu sorumluluğa sahip halk kütüphaneleri, toplumun ve gençlerin çeşitli nedenlerle elde edemediği okuma materyallerini

onlara sunarak önemli bir rol üstlenir.

Halk kütüphanelerinin görevlerinden birisi de "Bütün düzeyler için kitap dermesine ulaşımı sağlayarak, onların okuma becerilerini yaşatmaktır." (Coleman 1984:108).

Halk kütüphanesi hizmet verdiği toplumun ve özel olarak gençlerin ilgi ve beğenileri doğrultusunda, çeşitli tür, düzey, biçim, içerik ve nitelikteki materyallerden oluşturacağı derme ile birçok gencin okumama nedeni olan uygun materyal bulamama sorununu çözümler.

Ancak burada belirtilmesi gereken en önemli gerçek; halk kütüphanesinin dermesi ile ilgili rolünü yerine getirebilmesinin, nicelik ve nitelik açısından yeterli ve güçlü bir dermeye sahip olmasına bağlı olduğudur.

2. Halk kütüphaneleri, gençlerin okuma alışkanlığı sorununun çözümü konusundaki rollerini, hizmet verdiği toplumun gençlik kesimine yönelik, bu kesimin sosyo-ekonomik-kültürel yapı ve eğitim düzeylerinin ayrıntılı bir analizini yaparak, çeşitli ad ve düzeylerde, tek başına ya da ilgili kuruluşlarla ortaklıklar biçiminde oluşturup uyguladığı "okuma alışkanlığı projeleri" ile yerine getirebilmektedir.

Halk kütüphaneleri gençlerin okuma alışkanlığına yönelik projeler uygulamalıdır.

3. Bir halk kütüphanesi, gençler için okuma materyallerini sağlamanın yanısıra, onlara, bu materyalleri okuyabilmeleri için fiziksel koşullar yönünden uygun bir yer de sağlayarak rolünü yerine getirmektedir. "Bir halk kütüphanesi okuma salonları açarak... okuma alışkanlığını yükseltebilir." (Kaula 1983:226).

Halk kütüphanelerinin "yer" unsuru ile okuma alışkanlığına katkıda bulunması, kütüphanenin bina ve iç donanım bakımından (fiziksel koşullar yönünden) standartlara uygun, çekici ve estetik olmasına bağlıdır.

4. Gençlerin kendilerini, içinde rahat hissettiği, her yanında okuyan insanların yer aldığı ilgi ve beğeni- sine yönelik her türlü okuma materyalini bulabildiği, bu konuda özel eğitilmiş personelin yakın ilgisini ve yönlendirici yardımlarını görebildiği bir halk kütüphanesinde okuma alışkanlığı için gerekli ruhsal ortam büyük oranda sağlanmış demektir. Yani halk kütüphanesi gençlerin okuma alışkanlıklarının ruhsal boyutuna yarattığı "ortam" ile katkıda bulunur.

Halk kütüphanesinin okuma alışkanlığı için gençlere "ortam" yaratabilmesi, yukarıda sözü edilen koşulların sağlanmasına bağlıdır.

5. Gençlik psikolojisine hakim, gençlerin okuma alışkanlığı konusunda bilgili, gençlik ile ilgili okuma materyallerini iyi tanıyan, gençlerle ilişkileri sağlıklı ve olumlu bir halk kütüphanecisinin okuma alışkanlığının yaratılması ve geliştirilmesindeki önemi büyüktür. Halk kütüphanesi okuma alışkanlığına eğitilmiş personeli ile katkıda bulunmaktadır.

Halk kütüphanesinin gençlerin okuma alışkanlığına "personel" unsuru ile katkıda bulunabilmesi, personelin bu konuda özel niteliklere sahip olmasına bağlı olmaktadır.

6. Gençlerde okuma alışkanlığının kısa süreli ve tek boyutlu olmaması, bu konuda toplumsal bir denetim gereksinimini ortaya çıkarmaktadır. Gençlerin okuma ilgilerini belirlemekten, onlara zorlandıklarında yardımcı olmaya ve yönlendirmeye kadar olan süreci denetlemede halk kütüphanesi rol alır. "Bir halk kütüphanesi... okumayı denetleyerek...zayıf okuyuculara yardım ederek okuma alışkanlığını yükseltebilir." (Kaula 1983:226).

7. Halk kütüphaneleri gençlerin okuma ilgilerine yönelik materyalleri seçmelerine rehberlik edebilir.

8. Yapılan birçok araştırma, halk kütüphanesi kullanımının gençlerin okuma alışkanlığına olumlu katkısının olduğunu göstermiştir. Halk kütüphanesi, olanakları ve çeşitli kültürel etkinlikleriyle gençleri, okuma alışkanlığı kazanmalarında önemli etkisi olan "halk kütüphanesi kullanıcısı" durumuna getirerek bu konudaki rolünü gerçekleştirebilir.

Halk kütüphanesi, gençleri kütüphaneye çekerek okuma alışkanlıklarına katkıda bulunması için, çeşitli toplumsal ve kültürel etkinlikler düzenlemelidir. Birer "kültür merkez"i niteliği kazanmalıdırlar.

9. Halk kütüphanesi, kitap okuma-tartışma saatleri, yazarlarla söyleşiler, paneller, konferanslar, kitap sergileri v.b. etkinlikler düzenleyerek "irdeleyici okuyucu" yaratmaya çalışır.

10. Halk kütüphaneleri, gençlerin iş bulma, iş değiştirme ve mesleklerinde yükselmeleri için düzenleyeceği çeşitli kurslar ve hazırlayacağı kitap, broşür v.b. aracılığı ile gençleri okumaya zorlayacak ve okuma alışkanlığı kazanmalarına yardımcı olacaktır.

"Bilgisayar okuryazarlığı" ve halk kütüphanesi hizmetlerinde "okuma hizmetleri" diye yeni bir kavramdan sözedildiği günümüzde, halk kütüphanelerinin yukarıda söz edilen rolleri gerçekleştirebilmeleri için;

a. Nicelik ve nitelik olarak standartlara uygun, yeterli ve güçlü bir "derme"ye sahip olması,

b. Zaman zaman gençlerde okuma alışkanlığı yaratmaya yönelik "okuma alışkanlığı programları" uygulaması,

c. Fiziksel koşullar (ısıtma, aydınlatma, havalandırma, iç donanım v.b.) yönünden eksiksiz ve estetik olması,

d. Bütün unsurları ile sıcak bir "ortam" yaratması,

e. Bu konuda yetişmiş kütüphaneciler ile yeterli sayıda personele sahip olması; gençlerle sağlıklı, yakın ilişkiler kurması,

f. Gençlerin aileleri ve öğretmenleri ile diyalog kurarak, okuma alışkanlıklarında denetleyici olması,

g. Gençlere okuma materyallerini seçmede rehberlik etmesi, onları okumaya yöneltmesi,

h. "irdeleyici okuyucu" yaratmaya yönelik çeşitli etkinlikler düzenlenmesi, kültür merkezi niteliği kazanması,

ı. Yeterli bir bütçeye sahip olması,

i. Diğer kuruluşlar ve halkla ilişkilerinin güçlü olması gerekmektedir. Bu koşullardan yoksun bir halk kütüphanesinin gençlerin okuma alışkanlığında etkili olmayacağı açıktır.

BÖLÜM V

YENİMAHALLE İLÇESİ

V.1. GENEL KONUMU

Yenimahalle ilçe merkezi Ankara belediyesinin sınırları içindedir. Yenimahalle batıda Ayaş, doğuda Altındağ ve Çankaya, güneyde Polatlı ve Sincan, kuzeyde ise Keçiören ilçeleri ile çevrilidir.

V.2. NÜFUS YAPISI

1985 Genel Nüfus Sayımı'na göre Yenimahalle ilçesinin nüfusu 382.205'tir. Bu nüfusun 206.530'u erkek, 175.675'i kadındır. İlçenin şehir nüfusu 360.573, köy nüfusu ise 21.632'dir (DİE 1988:4). Burada verilen rakamlara göre Yenimahalle'de şehirleşme oranı % 94.3'tür. Nüfus yoğunluğu 386'dır.

Yenimahalle'de 12-24 yaş arası nüfusun toplamı 118.660 olup, bunun 70.258'i erkek, 48.402'si kadındır. (DİE 1988:33). Yenimahalle' nüfusun % 31'ini 12-24 yaş arası gençler oluşturmaktadır.

V.3. EKONOMİK DURUMU

Yenimahalle'nin ekonomik yapısının, parçası olduğu Ankara ilinden büyük oranda bir farklılık göstermediği ve en fazla işgücünün hizmetler sektöründe istihdam edildiği söylenebilir.

Yenimahalle ilçesi 12-24 yaş arası nüfusun ekonomik nitelikleri ise;

TABLO 3: Yenimahalle İlçesi 12-24 Yaş Arası Nüfusun
Ekonomik Nitelikleri (İktisaden Faal Olanlar)

Ekonomik Nitelikleri	Erkek	Kadın	Toplam (%)
Bir işte çalışan	37.250	4.059	41.309 (88.1)
İşsiz	4.023	1.577	5.600 (11.9)
TOPLAM	41.273	5.636	46.909 (100)

KAYNAK: DİE 1988

TABLO 4: Yenimahalle İlçesi 12-24 Yaş Arası Nüfusun
Ekonomik Nitelikleri (İktisaden Faal Olmayanlar)

Ekonomik Nitelikleri	Erkek	Kadın	Toplam (%)
Emekli (1)	22	5	27 (0.03)
Ev Kadını	-	21.008	21.008 (29.3)
Öğrenci	26.756	21.381	48.137 (67.1)
Diğer	2.003	228	2.231 (3.1)
Bilinmeyen	204	144	348 (0.5)
TOPLAM	28.985	42.766	71.751 (100)

KAYNAK: DİE 1988

Görüldüğü gibi, genç nüfus içinde çalışanların oranı % 39.83'ü bulmaktadır. İktisaden faal olmayan nüfus içinde öğrenciler % 67.1'lik oranla ilk sırayı olmaktadır.

(1) Bunlar sakatlık nedeniyle emekliye ayrılanlardır.

V.4. KÜLTÜREL YAPISI

Ankara'nın kültür ve sanat yaşamının canlı ve zengin olmasına karşın Yenimahalle bu yönden oldukça yoksuldur. Kültürel etkinliklerin gerçekleştirilebileceği sergi, konferans, toplantı salonları, tiyatro ve sinema salonu, sanat galerisi, müze v.b. yerler bulunmamaktadır. Ancak yakında hizmete girecek olan Yenimahalle Belediyesi hizmet binasında 600 kişilik bir tiyatro-sinema salonu yer almaktadır.

Yenimahalle'de düzenli olarak gerçekleştirilen kültürel etkinlikler yok denecek kadar azdır. İlçe Halk Eğitim Müdürlüğü'nün açtığı daktilo, muhasebe, bilgisayar, dikiş-nakış v.b. kurslar başlıca etkinliklerdir.

Yenimahalle ilçesinde 3 halk (2'si şube) kütüphanesi ile 1 çocuk kütüphanesi bulunmaktadır. Çocuk kütüphanesi Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi (YİHK) bünyesinde hizmet vermektedir. Yine bu kütüphaneye bağlı 1 gezici kütüphane bulunmaktadır. YİHK dışındaki Şentepe ve Varlık halk kütüphaneleri hizmet vermede oldukça yetersiz kalmaktadırlar.

V.5. EĞİTİM YAPISI

Yenimahalle'de 6 ve yukarı yaşlarda temel okuryazarlık oranı % 90.81'dir. Bir okul bitirenlerin içinde ilkokul mezunlarının oranı % 54.2'dir.

12-24 yaş arası nüfusun içinde okuma-yazma bilenlerin oranı % 97.8, bilmeyenlerin oranı % 2.2'dir. Bu yaş grubunun eğitim düzeylerine göre dağılımı ise;

TABLO 5 : Yenimahalle İlçe Merkezi 12-24 Yaş Arası
Nüfusun Eğitim Düzeyleri

Eğitim Düzeyi	Toplam (%)
İlkokul mezunu	49.5
Ortaokul mezunu	23.4
Ortaokul Dengi Meslek Okulu mezunu	0.05
Lise mezunu	20.1
Lise Dengi Meslek Okulu mezunu	4.8
Yüksekokul veya Fakülte mezunu	2.1
Bilinmeyen	0.02
Diğer	0.03
TOPLAM	100.00

KAYNAK : DİE 1988

Gerek 6 yaş ve yukarısı, gerekse 12-24 yaş arası nüfusta temel okuryazarlık sorununun büyük oranda çözümlenmiş olduğu görülmektedir.

Yenimahalle ilçesinde başlıca eğitim ve öğretim kurumları;

TABLO 6: Yenimahalle İlçesindeki Eğitim ve Öğretim Kurumları

S.No:	Okul ve Kurumun Adı	Sayısı
1	Uygulamalı Ana Okulu	3
2	Köy İlkokulu	15
3	Merkez İlkokulu	53
4	İlköğretim Okulu	7
5	Ortaokul	9
6	Genel Lise	9
7	Anadolu Lisesi	2
8	Endüstri Meslek Lisesi	4
9	Teknik Lise	4
10	Anadolu Teknik Lisesi	2
11	Kız Meslek Lisesi	1
12	Anadolu Kız Meslek Lisesi	1
13	Ticaret Lisesi	1
14	İmam Hatip Lisesi	1
15	Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek L.	1
16	Çıraklık Eğitim Merkezi	2
17	Pratik Kız Sanat Okulu (2'si Bağımlı)	3
18	Halk Eğitim Merkezi	2
19	Özel Okul (Lise)	1
20	Özel Eğitim Okulu (Körler O.O.)	1
21	Özel Derhane	4
22	Özel Kurs	5
23	Akşam Sanat Okulu	5
24	Mes.Tek.Açık Öğretim Okulu	1
25	Özel Yurt	1
26	Sağlık Eğitim Merkezi	1
27	Gençlik Kültür Merkezi	1
28	Hizmetiçi Eğitim Enstitüsü	1
29	Devlet Memurları Yabancı Diller Eğt.Mrk.	1

Yenimahalle ilçesinde 12-24 yaş arası gençlerin okuma alışkanlıklarında olumlu etkiler yaratabilmede toplumsal bir kurum olarak YİHK'ne büyük sorumluluklar düşmektedir. İlçenin sosyo-ekonomik, kültürel ve eğitim yapısı bu alışkanlık için uygun koşulları taşımaktadır.

BÖLÜM VI

YENİMAHALLE İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ

VI.1. YENİMAHALLE İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ

5 öge temelinde tanıtılacak YİHK'ne ait sayısal veriler, yetkililerden, kütüphanenin yıllık çalışma raporlarından (1985-1989) ve istatistik çizelgelerinden (1985-1989) elde edilmiştir. Sayısal verilerin 1985 yılından itibaren olması, kütüphanenin bu yılda hizmete girmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, 1989 yılına ait veriler Kasım ayı sonu itibariyledir.

VI.2. TARİHSEL GELİŞİM

YİHK, 1985 yılından itibaren, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi'nin 1971-1975 yılları arasında kullandığı binada hizmet vermeye başlamıştır.

VI.3. OKUYUCU

YİHK okuyucuları genellikle öğrencilerdir. Öğrencilerin dışında okuyucu sayısı oldukça azdır. Okuyucular kütüphaneden 3 biçimde yararlanmaktadırlar. Bunlar:

- a. Okuma salonunda okumak üzere kitap almak.
- b. Okuma salonunda kendi kitapları ile çalışmak.
- c. Eve, kütüphaneden ödünç kitap almak.

YİHK'nden yararlanan okuyucu sayılarının yıllara göre toplamı şöyledir.

TABLO 7: YİHK Okuyucu Sayıları

Yıllar	Toplam
1985	86.775
1986	99.816
1987	90.763
1988	85.589
1989	37.255

YİHK'nden 3 biçimde yararlananların içinde "okuma salonunda okumak üzere kitap alan" okuyucu grubunun çoğunluğu oluşturduğu (% 56.4) en son sırada "ödünç kitap alan" okuyucuların bulunduğu görülmektedir.

YİHK'nden yararlananlar cinsiyetlere göre fazla bir farklılık göstermemektedir.

Haftada 6 gün 8.30 - 17.30 arası toplam 48 saat hizmet veren YİHK'nin yıllara göre üye durumu;

TABLO 8: YİHK Üye Durumu

Yıllar	Çocuk	Yetişkin	Toplam
1985	1.196	5.619	6.815
1986	221	7.967	8.188
1987	515	8.067	8.582
1988	859	8.218	9.077
1989 ⁽¹⁾	-	-	9.432

Kütüphane yetkilileri etkin üye sayısının 250-300 arasında olduğunu belirtmişlerdir.

(1) 1989 yılı üye sayısının çocuk ve yetişkin oluşa göre ayrımı henüz yapılmamıştır.

VI.4. DERME

YİHK dermesinin ilk kaynağını AİHK'nin şimdiki binasına taşınırken bıraktığı derleme dışı 20.343 yayın oluşturmuştur. Kütüphaneye, resmi kuruluşlar tarafından gönderilen yayınları da bağış kapsamında düşünürsek, satınalma ve bağış olmak üzere iki yolla yayın sağlanmaktadır. Kütüphaneye satınalma yoluyla ve genellikle 1 nüsha olarak gelen yayınların seçim ve sağlama işlemleri yasa gereği AİHK tarafından yapılmaktadır. Ancak YİHK yetkilileri alınmasını istedikleri kitapların listesini öneri niteliğinde, AİHK'ne göndermektedir.

YİHK dermesi;

TABLO 9: YİHK Dermesi

Yıllar	Kitap Sayısı (Toplam)
1985	22.446
1986	31.089
1987	30.674
1988	30.130
1989	32.339

YİHK dermesi irdelendiği zaman konu itibariyle her yıl "edebiyat" konusundaki kitapların ilk sırayı aldığı, bunu "sosyal bilimler" konusundaki kitapların izlediği görülmektedir.

Ödünç vermek üzere ayrılan kitap sayısının dermeye oranı genellikle % 15 civarındadır. Ödünç vermek üzere ayrılan kitaplar içinde de "edebiyat" konusundaki kitaplar ilk sırayı almakta, onu tarih-coğrafya-biyografi konusundaki kitaplar izlemektedir.

1989 yılında kütüphane dermesindeki danışma yapıtlarının sayısı 368 olup, bunun dermeye oranı % 1.1'dir. Bu yapıtların çoğunluğunu, orta öğretim düzeyindeki öğrencilerin ödev yapmak için yararlandıkları ansiklopediler oluşturmaktadır.

YİHK'ne 1985 yılında 8.103, 1986 yılında 2.940, 1987 yılında 1.483, 1988 yılında 613 ve 1989 yılında 1.009 kitap sağlanmış olup, bunların % 79.9'u bağış, % 11.36'sı satınalma ve % 9.32'si resmi kurumlardan gönderilmek suretiyle gelmiştir.

YİHK'nde 2 adet teyp-kasetinden başka kitap dışı materyal yoktur. Siyah-beyaz 1 TV ile 2 radyo vardır. Fotokopi makinası bozuktur.

Kütüphanede her yıl düzenli olarak ayıklama işlemi yapılmamaktadır. 5 yılda toplam 2064 kitap ayıklanmıştır.

YİHK'ne 15'i bağış ve 17'si satınalma yoluyla olmak üzere toplam 32 süreli yayın gelmektedir. Ciltli yayın sayısı 170'tir. Günlük gazetelerden Milliyet satınalma, Tan, Hürriyet ve Cumhuriyet ise bağış yoluyla gelmektedir.

1989 yılı istatistiklerine göre kütüphanede bulunan yabancı dildeki kitap sayısı toplam 667 olup bunların % 91.7'si İngilizce'dir.

VI.5. PERSONEL

YİHK'nde 1989 yılında toplam 37 görevli bulunmaktadır. Bunların 2'si müdür ve müdür yardımcısı olmak üzere 4'ü kütüphaneci (kütüphanecilik bölümü mezunu) 2'si 2 yıllık yüksek okul mezunu, 9'u lise ve dengi okul mezunu, 8'i ortaokul mezunu ve 14'ü ilkököl mezunudur. Müdür ve müdür yardımcısı dışındaki kütüphaneciler kataloglama-sınıflandırma bölümünde çalışmaktadırlar. Okuyucu hizmetleri şefi 2 yıllık Meslek Yüksek Okulu Çocuk Gelişimi Bölümü mezunudur.

VI.6. BÜTÇE

YİHK bütçesi de diğer halk kütüphaneleri gibi Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü tarafından sağlanmaktadır. 1989 yılı bütçesinde cari giderlerin personel giderlerine oranı % 9.46'dır.

VI.7. YAPI VE DONANIM

Projesi Bayındırlık Bakanlığınca hazırlanan ve 1971 yılında hizmete giren kütüphane binası 4.110 m²lik bir arsanın içine kurulmuştur. İvedik caddesine dik inen Gülderen sokaktadır. Kütüphanenin yakın çevresinde birçok ilk ve orta dereceli okul bulunmaktadır.

Kütüphane Kaymakamlık, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, İlçe Halk Eğitim Müdürlüğü'ne uzaktır.

Kütüphane giriş katıyla birlikte 3 kattır. Kuzeydoğu doğrultusunda yapılan binanın yüksekliği 11 m.'dir. Yapının önünde otopark, arkada prefabrik depolar vardır.

Kütüphanenin aydınlatılması florasan lambalarla, ısıtması kalorifer ile yapılmaktadır. Yerler mozaiktir.

Yetişkinler için bütün okuyucu salonlarında toplam 37 masa 148 sandalye bulunmaktadır. Masalar 6'şar kişilik ve dikdörtgen biçimindedir.

VI.8. KÜLTÜREL ETKİNLİKLER, DİĞER KURUMLAR VE HALKLA İLİŞKİLER

YİHK yıllık çalışma raporlarında "Kültürel ve Eğitici Faaliyetler" başlığı altında yer alan ve o yıl gerçekleştirilen etkinlikler incelendiğinde, her yıl, ulusal bayramlar, Öğretmenler günü, Orman, Kızılay, Turizm, Sağlık, Trafik Haftaları nedeniyle açılan kitap, broşür, resim sergileri, Kütüphane Haftalarında gerçekleştirilen bazı konferanslar, Kütüphane Haftasına ilişkin afişlerin çevre okullara asılması, çevre okullardaki öğrencilere kütüphanenin gezdirilmesi gibi etkinlikler olduğu görülmektedir.

YİHK'nin belirli yaş gruplarına yönelik düzenlediği özel etkinlikler yoktur.

Bugüne kadar YİHK tarafından hizmet verdiği çevre ile ilgili kütüphane hizmetlerine yön vermede yararlı olacak herhangi bir okuyucu araştırması yapılmamıştır.

Gençler bugüne kadar YİHK'nden kendi kültürel etkinliklerini gerçekleştirmek için yararlanmamışlardır.

Kütüphanenin, çevresindeki kurum ve kuruluşlarla halkla ilişkileri oldukça zayıf ve yüzeyseldir.

YİHK bugüne kadar gençlere yönelik okuma alışkanlığı ile ilgili herhangi bir etkinlik gerçekleştirmemiştir.

BÖLÜM VII

DEĞERLENDİRME

VII.1. YİHK'NİN GÖRÜŞME VE GÖZLEM TEKNİKLERİYLE ELDE EDİLEN VERİLER IŞIĞINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

YİHK'nin, genç okuyucularının okuma alışkanlıkları üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik yaptığımız çalışmada, hem anketin güvenilirliğini sağlamak, hem de anket tekniği ile elde edilen verileri pekiştirmek ve bu teknikle elde edilemeyen verileri sağlamak amacıyla kütüphane yetkililerinin tümü ve anket uygulanan okuyucular ile görüşülmüş, ayrıca gözlem tekniği de kullanılmıştır.

Bir halk kütüphanesinin standartlar temelinde değerlendirilmesinin gençlerin okuma alışkanlığı ile ilgisi şuradan kaynaklanmaktadır: Kütüphanecilik alanındaki standartlar yeterli bir halk kütüphanesi için gerekli temel koşulları belirleyen ölçütlerdir. Diğer bir deyişle bir halk kütüphanesinin yükümlendiği hizmetleri tam anlamıyla gerçekleştirebilmesi, onun bütün unsurlarıyla, hizmetlerde ölçütler olarak kabul edilen standartlara uygun olması ile olanaklıdır. Genelde topluma özelde de gençlere okuma alışkanlığı kazandırmak ve bu alışkanlığı geliştirmek bir halk kütüphanesinin hizmetleri arasında yer almaktadır. İşte, bir halk kütüphanesinin sözünü ettiğimiz bu hizmeti de tam anlamıyla gerçekleştirebilmesi, bu standartlara uygun bir nitelikte olmasına gerektirmekte, standartlara uygun olmayan bir halk kütüphanesinin okuma alışkanlığı ile ilgili hizmetini yerine getirebilmesi mümkün olmamaktadır.

VII.1.1. OKUYUCU

YİHK okuyucularının çok büyük bir bölümünü, ilk ve ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrenciler oluşturmakta ve bunlar da kütüphaneye genellikle ödev yapmak ve ders çalışmak amacıyla gelmektedirler.

1988 yılında kayıtlı üye sayısının tüm okuyuculara oranı % 10.6'dır.

1986 yılından itibaren YİHK okuyucu sayısında sürekli bir gerileme söz konusudur. Özellikle 1989 yılındaki düşüş dikkat çekicidir.

Her yıl YİHK'nin yetişkin okuyucularının en küçük bölümü ödünç kitap almakta, daha çok ödev yapmak ve ders çalışmak amacıyla kütüphaneyi kullanmaktadırlar. Yetişkin okuyucuların 1985'te % 13'ü, 1986'da % 16.7'si, 1987'de % 8'i, 1988'de % 11.8'i ödünç kitap almak biçiminde kütüphaneyi kullanmıştır.

Standartlara göre Yenimahalle'de bir halk kütüphanesi sisteminin kurulması gerekmektedir. Ancak böyle bir girişim söz konusu değildir.

YİHK'nde "genç okuyucular" diye bir ayırım ve onlara yönelik özel bir hizmet anlayışı bulunmamaktadır.

Standartlara göre 60-66 saat hizmet vermesi gereken kütüphane 48 saat hizmet vermekte, hergün 17.30'dan sonra ve Pazar günleri hizmet vermemektedir. Görüştüğümüz birçok genç okuyucu bu durumdan yakınmaktadır.

Ortadereceli okullarda yürürlüğe 8 Kasım 1989 tarihinde giren ve bir yılda tüm derslerden yapılan dönem ödev sayısını 1'e indiren yeni ödev yönetmeliğinin (Resmi Gazete 20336:) Kasım ayı okuyucu sayısına etkisi, kütüphanenin genç okuyucular tarafından hangi amaçla kullanıldığını göstermektedir.

1989 Kasım ayında YİHK'nden "okuma salonunda okumak üzere kitap alan okuyucu" sayısı 1985 Kasım ayına göre % 1325, 1987 Kasım ayına göre % 1461 ve 1988 Kasım ayına göre % 684 oranında azalmıştır. "Okuma salonuna kendi kitabıyla gelen okuyucu" sayısı ise 1989 Kasım ayında, 1985 Kasım ayına göre % 37, 1987 Kasım ayına göre % 75 ve 1988 Kasım ayına göre % 174 oranında azalmıştır. Her iki biçimde yararlananların genel toplamları itibariyle

1989 Kasım ayı okuyucu sayısı, 1985 yılı Kasım ayına göre % 337, 1987 Kasım ayına göre % 397, 1988 Kasım ayına göre % 292 oranında gerilemiştir. Yine edebiyat konusunda salkonda okumak için kitap alanların oram 1989 Kasım ayında, 1985 Kasım ayına göre % 345, 1987 Kasım ayına göre % 954 ve 1988 Kasım ayına göre % 654 oranında azalmıştır.

Orta dereceli okullarda yeni ödev yönetmeliği nedeniyle genç okuyucuların eskisine göre okumaya daha fazla zaman ayırabilecekleri kurumsal olarak söylenebilir. YİHK'nin etkilenimi olumsuz yöndedir. Özellikle edebiyat konusunda ödünç alınan kitap sayılarındaki düşüşler, gençlerin okuma alışkanlığı ile yakından ilgilidir.

VII.1.2. DERME

Bir halk kütüphanesinin gençlerin okuma alışkanlığı konusundaki rolü özellikle derme unsurunda yoğunlaşmaktadır. Standartlara göre Yenimahalle'de kişi başına düşmesi gereken kitap sayısı 0.75'dir. Oysa Yenimahalle'de 13 kişiye 1 kitap düşmektedir. Bu rakam 12-24 yaş arası gençlerde 4 kişiye 1 kitaptır.

Dermede 1985 yılından sonra, standarttan uzaklaşma anlamında sürekli bir gerileme söz konusudur.

Standartlara göre 1989 yılında 1617 olması gereken başvuru kaynakları 368, kitap dışı materyaller ise 3'tür.

1989 yılında edebiyat konusundaki kitapların derme içindeki oranında, 1985 yılına göre % 3.1 oranında gerileme vardır.

Ödünç verilen kitap sayılarında 1985 yılından sonra düşüş görülmekte, 1989 yılında bu düşüş 1986 yılına göre % 190'a ulaşmaktadır. YİHK genç okuyucularının büyük bölümünün okuma materyalleri açısından kütüphaneye gereksinim duyduğu bir gerçektir. Dolayısıyla ödünç verilen kitap sayısındaki düşmeler bu açıdan önemlidir.

YİHK'nde düzenli ve standartlara uygun bir ayıklama işlemi yapılmamaktadır. Görüştüğümüz birçok genç okuyucu dermenin güncel olmadığını, piyasada olan yayınları kütüphanede bulamadıklarını belirtmişlerdir. İncelememiz sırasında ödünç verme dermesinde 1929 yılında yayınlanmış kitaplara rastladık.

Kütüphaneye gelen genç okuyucuların büyük bölümü, kütüphanede süreli yayınlar bölümü olduğundan habersizdir. Bu bölüm genellikle kapalıdır. Kütüphanedeki dergiler, genç okuyucuların ilgilerini çekebilecek nitelikte değildir. İncelememiz süresince dergi okuyan genç okuyucuya rastlamadık.

Ortadereceli okullardaki yeni ödev yönetmeliğinin ödünç alınan kitap sayılarına Kasım ayındaki etkisi de, genç okuyucuların kütüphaneden okuma alışkanlıkları gereği kitap alıp almadıkları konusunda fikir verecektir.

1989 yılı Kasım ayında yetişkinler tarafından tüm konularda ödünç alınan kitap sayısı toplamında, 1985 yılı Kasım ayına göre % 121, 1986 yılı Kasım ayına göre % 271, 1987 Kasım ayına göre % 132 ve 1988 yılı Kasım ayına göre % 186 oranında bir düşüş görülmektedir. Edebiyat konusunda ödünç alınan kitap sayısında ise 1989 yılı Kasım ayında, 1985 yılı Kasım ayına göre % 39, 1986 yılı Kasım ayına göre % 197, 1987 yılı Kasım ayına göre % 414 ve 1988 yılı Kasım ayına göre % 126 oranında bir gerileme sözkonusudur.

Burada özellikle edebiyat konusundaki ödünç alınan kitap sayısının düşmesi, gençlerin okuma alışkanlığı ile yakından ilgilidir.

VII.1.3. PERSONEL

YİHK personel sayısı, toplam itibariyle ülkemiz için belirlenen standartın üstündedir. Ancak bu fazlalık niteliksiz elemanların çok sayıda olmasından kaynaklanmaktadır. Standartlara göre halen 2 kütüphaneci eksiktir. Yine

YİHK ülkemiz için belirlenen ve kütüphanecilerin diğer personele oranının % 30 olması gerektiği yönündeki standarta oldukça uzaktır. 5 yıllık dönem ortalaması % 7.89 dur.

YİHK'ndeki 4 kütüphaneciden 1'inin müdür, birinin müdür yardımcısı olması, 2'sinin de kataloglama-sınıflandırma bölümünde çalışması nedeniyle genç okuyucularla ilişkileri pek olmamaktadır.

Görevlilerin genç okuyucuları zaman zaman azarladıklarını ve genç okuyucuların görevlilerin varlığında rahat hareket edemediklerini gözlemledik. Yine bazı genç okuyucuların görevliler karşısında çeketlerinin düşmelerini iliklemesi, "öğretmenim" diye hitap etmeleri, görevlileri öğretmen olarak algıladıkları anlamına gelir. Görüştüğümüz bazı genç okuyucular çekindikleri için bazı görevlilere soru sormadıklarını, görevlilerin kendilerine bazen yardımcı olmadıklarını ve soğuk davrandıklarını belirtmiştir. Ayrıca, görevliler genç okuyuculara okuma materyalleri konusunda rehberlik edememektedirler.

Okuyucu hizmetleri şefinin kütüphaneci olmaması bu konuda bir olumsuzluk olarak düşünülebilir.

YİHK'nde "gençlik" ve "okuma alışkanlığı" konusunda özel olarak yetiştirilmiş bir görevlinin olmayışı da eksikliklerdir.

VII.1.4. BÜTÇE

YİHK bütçesi içinde, yayın alımları için ayrılan payın yer almaması nedeniyle, bu önemli parçayı standartlara göre değerlendirmenin olanağı yoktur. Ancak, kütüphaneye her yıl sağlanan yayınlarla ilgili derme bölümünde verilen rakamlar göz önüne alınırsa bütçenin bu konuda yetersiz kaldığı söylenebilir.

Bütçe yetersizliği nedeniyle alınamadığı için kütüphanenin bütün pencerelerinde perde olmayışı, okuyucuların, okurken dikkatlerinin dağıldığı ve yaz aylarında da güneş altında kaldıkları biçiminde yakınmalarına neden olmaktadır. Fiziksel koşulların ayrıntı gibi görünen bu örneği bile, gençlerin okuma alışkanlığını olumsuz yönde etkileyecek niteliktedir.

Yine bütçe yetersizliği nedeniyle genç okuyucular için özel olarak donatılmış, estetik açıdan çekici, rahat koltuk, sandalye, masa v.b. mobilyanın yer aldığı okuma salonu oluşturma ve çeşitli kültürel etkinlikler düzenleme düşüncesinin gerçekleştirilemediği yetkililer tarafından ifade edilmektedir.

Kara iklimine sahip Başkent Ankara'da 10 Aralık 1989 tarihi itibarıyla 1989 yılına ait ödenek gelmediği için kömür alınamamıştır. Bu nedenle bazı görevliler hasta olmuştur. Okuyucu olarak içinde yarım saatten fazla durulamayan kütüphanenin çekici hiçbir yanı yoktur.

Bütçede kitap dışı materyal alımına herhangi bir ödenek ayrılmamış, bu nedenle de 5 yıldan beri kitap dışı materyal alınamamıştır.

YİHK, özel idare, belediye v.b. kurumlarla, gönüllü kişilerden yasal bir çerçevede ek finansman sağlayamamaktadır. Bugüne kadar böyle bir girişim de söz konusu olmamıştır.

VII.1.5. YAPI VE DONANIM

Yenimahalle için merkezi bir yerin 5. ya da 6. duraklar olduğu gözönüne alınırsa, YİHK'nin merkezi bir yerde olmadığı söylenebilir. Kütüphanenin bitişiğinde ilköğretim okulunun bulunması nedeniyle de gürültüden uzak olduğu söylenemez; nitekim bu bazı genç okuyucuların yakınmalarına neden olmaktadır.

Çok yoğun bir hizmet talebiyle karşılaşmayan kütüphanenin yakın bir gelecekte yer kapasitesi yönünden yeterli olacağı görülmektedir. Buna karşın büyüklük açısından kütüphane binası standartlara uygun değildir. Kütüphane binası Ankara'nın iklim özellikleri gözönüne alınarak yapılmış bir bina değildir. Binada çok sayıda pencere bulunmakta, bu nedenle de yazın sıcak, kışın ise soğuk olmaktadır.

Kütüphane binası gerek dış, gerekse iç yapısıyla estetik olmaktan uzaktır. Mobilyaları sıradan ve rahatsız edici bir yapıdadır. 6 kişinin birlikte oturduğu, üstelik yanyana uzun bir sıra biçiminde dizilmiş masalar okuma yönünden itici bir özellik taşımaktadır. Tek kişilik masa ve koltuk olmayışı da okuma alışkanlığı konusunda olumsuz bir durumdur.

Kütüphanenin özellikle iç donanımı okuma alışkanlığında gençler için rahat bir ortam, alternatif bir okuma yeri niteliği gösterecek hiçbir estetik unsura sahip değildir. Duvarlarda Osmanlı padişahlarına ait potreler bulunmaktadır.

Genç okuyucuların okuma alışkanlıklarına yönelik çeşitli etkinliklerin gerçekleştirilebileceği bir toplantı salonu olmasına karşın, bu salon kitap deposu olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle bu salon etkinlikler için kullanılmamaktadır. Genç okuyucuların kitap okuyup, müzik dinleyebileceği, satranç oynayabileceği herhangi bir oda ya da salon bulunmamaktadır.

Kütüphane bu durumuyla sadece zorunlu olduğunda gelinecek yer niteliğindedir.

VII.1.6. KÜLTÜREL ETKİNLİKLER, DİĞER KURUMLAR VE HALKLA İLİŞKİLER

YİHK'nin bugüne kadar genelde gerçekleştirdiği kültürel etkinliklerde dikkati çeken ilk nokta, bunların ilgili tüm eğitim ve öğretim kurumlarında düzenlenen ve

düzenlenmesi Bakanlık tarafından istenen resmi nitelikte etkinlikler olmasıdır. Yetkililer düzenlenen etkinliklere katılımın az olduğunu belirtmektedirler. İkinci nokta; bu etkinliklerin her yıl aynı biçimde tekrar edildiğidir. Kütüphanenin bu nitelikte düzenlediği sıradan etkinliklerin cansız, sönük ve işlevsiz olduğunu söylemek mümkündür. Kütüphane kültürel etkinlikler açısından çekici bir "Kültür Merkezi" olamamıştır.

Okuma alışkanlığına yönelik olarak bugüne kadar hiç bir etkinliğin yapılmamış olması, bu konuya özel bir önem verilmediği anlamına gelmektedir. Bunun dışında gençlere yönelik panel, konferans, söyleşi, imza günü, TV-video-film gösterimi, oyun, sergi, konser, resital, kitap okuma ve tartışma saatleri, kitap hediye yarışmaları v.b. etkinliklerden hiçbiri gerçekleştirilmemektedir. Bazı yıllar Kütüphane Haftası nedeniyle yapılan etkinlikler de fazla ilgi görmemektedir. Gençler kütüphaneyi bir kültür merkezi olarak görmemektedir.

Kütüphanenin halkla ilişkileri yok denecek kadar azdır. Halkla ilişkilerini geliştirecek girişimlerde bulunmamaktadır. Bu yönde herhangi bir programı da yoktur. Genelde kütüphane hizmetlerinde özelde de genç okuyucuların okuma alışkanlıklarında önemli olanaklar sağlayacak halkla ilişkiler yönünden YİHK durgun ve zayıftır.

YİHK halkla ilişkilerinde olduğu gibi, diğer kurumlarla ilişkilerinde de oldukça yetersizdir. Bazı etkinlikler nedeniyle çevredeki okullarla kurduğu yüzeysel ilişkilerin dışında uzun süreli, programlı ve canlı ilişkileri bulunmamaktadır.

VII.2. YENİMAHALLE İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ GENÇ OKUYUCULAR ANKETİ: DEĞERLENDİRME

VII.2.1. YAŞ

Ankete yanıt veren 12-24 yaş arası genç okuyucuların % 52.5'i 16-18, % 32'si 12-15, % 15.5'i de 19-24 yaş arası gruplarda yer almaktadır.

VII.2.2. CİNSİYET

Deneklerin % 63.5'i erkek, % 36.5'i kız'dır.

VII.2.3. MESLEK

Genç okuyucuların % 88.4'ü öğrenci, % 1.6'sı memur-işçi, % 0.6'sı ev kadını, % 9.4'ü de işsizdir. İşsizlerin % 62'si üniversite sınavlarına hazırlanan kişilerdir.

VII.2.4. EĞİTİM DÜZEYLERİ

TABLO 10 : YİHK Genç Okuyucularının Eğitim Düzeyi

Eğitim Düzeyi	Okuyucu (%)
İlkokul mezunu	0.6
Ortaokul öğrencisi	14.9
Ortaokul mezunu	2.2
Lise ya da dengi okul öğrencisi	65.2
Lise ya da dengi okul mezunu	7.2
Üniversite öğrencisi	8.3
Üniversite mezunu	1.6
TOPLAM	100

Öğrencilerin % 80.1 ortadereceli okullarda okumaktadır. Ortadereceli okullara ilişkin çıkan yeni ödev yönetmeliğinin YİHK kullanımını olumsuz açıdan önemli oranda etkilemesinin kütüphane genç okuyucularının % 80.1'inin ortadereceli okul öğrencisi olması ile yakından ilgisi vardır.

VII.2.5. YENİMAHALLE'DE YAŞANILAN SÜRE

YİHK'ne gelen genç okuyucuların % 46.4'ü 11-24 yıl, % 28.1'i 6-10 yıl, % 15.5'i 2-5 yıl ve % 9.9'u 1 yıl ya da daha az bir süredir Yenimahalle'de oturmaktadır. Bu verilere göre genç okuyucuların büyük çoğunluğunun, uzun sayılabilecek bir süreden beri Yenimahalle'de oturduğu söylenebilir.

VII.2.6. AİLENİN AYLIK KAZANCI

YİHK genç okuyucu ailelerinin % 47.5'inin aylık kazancı 451.000 TL. ve daha fazla, % 40.3'ünün 251.000-450.000 TL. ve % 12.2'sinin 250.000 TL. ve daha azdır. YİHK genç okuyucu ailelerinin % 52.5'inin ortanın altında bir gelir düzeyine sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla genç okuyucuların yarısından çoğunun okuma ilgileri doğrultusunda gereksinim duyduğu tüm yayınları sağlamada halk kütüphanesi dermesine başvurabileceği kuramsal olarak söylenebilir. Ancak YİHK genç okuyucularının % 18.8'i bu konuda kütüphane dermesinden yararlanırken % 39.2'si okuyacağı materyali satınalmaktadır.

VII.2.7. ANNE VE BABANIN EĞİTİM DÜZEYİ

TABLO 11: YİHK Genç Okuyucu Ailelerinin Eğitim Düzeyleri

Eğitim Düzeyi	Anne (%)	Baba (%)
Okuma-yazması yok	12.7	4.4
Okur-yazar	3.3	0.6
İlkokul mezunu	62.4	49.1
Ortaokul mezunu	8.3	14.4
Lise yada dengi okul mezunu	12.7	22.0
Üniversite mezunu	0.6	9.5
Diğer	-	-
TOPLAM	100	100

Görüldüğü gibi, YİHK genç okuyucularının ailelerinin eğitim düzeyi, hem anne hem de baba için "ilkokul mezunu" seçeneğinde yoğunlaşmaktadır. Dikkati çeken diğer bir noktada, ailelerde babanın genelde daha yüksek bir eğitim düzeyine sahip olduğudur.

Genç okuyucu ailelerinin eğitim düzeylerinin çoğunlukla ilkokul mezunu düzeyinde olması, YİHK'ne okuma alışkanlığı konusunda daha fazla sorumluluk düştüğü anlamına gelmektedir.

VII.2.8. BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ

Soru: Boş zamanlarımda ne yaparsınız?

TABLO 12: YİHK Genç Okuyucularının Boş Zaman Etkinlikleri

Boş Zaman Etkinlikleri	Okuyucu(%)
TV izler, radyo dinlerim,	48.1
Kitap, dergi, gazete v.b.okurum.	29.2
Kütüphane'ye giderim.	4.9
Sinema, tiyatro, sergilere giderim.	15.0
Kahveye giderim.	2.2
Diğer.	0.6
TOPLAM	100.0

YİHK genç okuyucularının yarısına yakın bir bölümü (% 48.1) boş zamanlarında TV izleyip, radyo dinlemektedir. Boş zamanlarında "Kitap, dergi, gazete v.b. okuyan"ların oranı % 29.2'dir. 3.sırada ise % 15'lik bir oran ile "sinema, tiyatro, sergilere gitmek" yer almaktadır.

Burada dikkati çeken ilk nokta, TV izleme ve radyo dinlemenin, kitap, dergi, gazete okuma etkinliğinden % 65 oranında daha fazla gerçekleştirildiğidir. Okumak için en uygun zaman olan boş zamanlarda okuyan YİHK genç okuyucularının oranının % 29.2 olması, YİHK genç okuyucularının % 66.9'unun kütüphaneye 4 ve daha fazla yıldır geldiği gerçeği ile birlikte düşünülürse, okuma oranının % 29.2 gibi düşük bir seviyede kalmasında kütüphanenin, gençlerin okuma alışkanlıklarına belirleyici oranda bir katkı yapamadığı anlamı çıkarılabilir.

Aynı biçimde boş zamanlarında okuyan YİHK genç okuyucularının sadece 1 tanesi (% 0.6) kendisini okumaya YİHK'nin yönelttiğini söylemektedir. Yani boş zamanlarında okuyan YİHK gençlerinin bu etkinliği gerçekleştirirmede YİHK'nin etkisi % 0.6'dır.

VII.2.9. TV.İZLEME SIKLIĞI

YİHK genç okuyucularının % 75.1'i yalnız beğendikleri programları izlediklerini belirtmişlerdir. Hergün TV izleyenlerin oranı % 22.8, 2-3 günde bir izleyenlerin oranı % 1.1 ve hiç izlemeyenlerin oranı da % 0.5'tir.

VII.2.10. YİHK GENÇ OKUYUCULARININ KİTAP OKUMA SIKLIKLARI

Soru: 1 yılda ders kitabı dışında kaç kitap okuyorsunuz?

TABLO 13 : YİHK Genç Okuyucularının Kitap Okuma Sıklıkları

1 Yılda Okunan Kitap Sayısı	Okuyucu (%)
1 - 5	42
6 - 10	25.4
11 - 20	13.3
21 - 50	5
51 ve daha fazla	4.4
Hiç okumam.	9.9
TOPLAM	100.0

II.Bölümde belirlenen ölçütlere göre YİHK'nin genç okuyucularının % 44'ü çok okuyan okuyucu, % 38.7'si orta düzeyde okuyucu, % 42'si az okuyan okuyucu ve % 9.9'u okuyucu olmayanlar grubundadır.

YİHK genç okuyucularının en büyük bölümünün (% 42) az okuyan okuyucu olduğu görülmektedir. Az okuyan okuyucu, okuma alışkanlığı düzeyi düşük ya da yeterli okuma alışkanlığına sahip olmayan okuyucu anlamına gelmektedir. Bu nedenle YİHK genç okuyucularının % 42'lik bir bölümü-

nün yeterli bir okuma alışkanlığına sahip olmadığını söyleyebiliriz. Bu orana, hiç okumayanların % 9.9'luk oranı da eklenirse YİHK genç okuyucularının % 51.9'unun okuma alışkanlığının ya yetersiz olduğu ya da hiç olmadığı söylenebilir. Burada dikkati çeken bir nokta da, hiç okumayanların % 9.9'luk oranının, çok okuyan okuyucuların oranından % 125 daha fazla olmasıdır. Çok okuyanların oranının % 4.4 olması, YİHK genç okuyucularının çok büyük bir bölümünün (% 94.6) çok okumadığı anlamına gelmektedir.

TABLO 14 : YİHK'nin Çeşitli Okuma Düzeyindeki Genç Okuyucularını Okumaya Yöneltenler.

Okumaya Yönelten	Hiç Okumayan	Az Okuyan Okuyucu (%)	Orta Düzeyde Okuyan Okuyucu (%)	Çok Okuyan Okuyucu (%)
Anne-Baba	-	6.6	11.4	-
Arkadaşlar	-	-	1.4	-
Öğretmenler	-	6.6	2.9	-
YİHK	-	1.3	1.4	-
Kendim	-	84.2	81.4	100
Diğer	-	1.3	1.5	-
TOPLAM	-	100	100	100

Görüldüğü gibi YİHK, az okuyan okuyucuların % 1.3'ünü, orta düzeyde okuyan okuyucuların da ancak % 1.4'ünü okumaya yöneltmektedir. Çok okuyan okuyucularda ise YİHK'nin bu konuda bir etkisi yoktur. Yani az okuyan okuyucularla, orta düzeyde okuyan okuyucuların okuma alışkanlıklarının bu düzeyde olmasında YİHK'nin etkisi % 1.3 ve % 1.4'tür.

YİHK'nde, bu üç gruptaki genç okuyucuların, YİHK'nden 1 yılda ders kitabı dışında ödünç aldıkları kitap sayısı, kütüphanenin, okuma alışkanlıkları üzerindeki etkisini belirlemede bir başka ölçüttür.

TABLO 15 : YİHK'nin Çeşitli Düzeydeki Genç Okuyucularının YİHK'nden Ödünç Aldıkları Kitap Sayısı

Ödünç Alınan Kitap Sayısı (1 Yılda)	Hiç Okumayan (%)	Az Okuyan Okuyucu (%)	Orta Düzeyde Okuyan Okuyucu (%)	Çok Okuyan Okuyucu (%)
1 -	-	15.8	22.9	-
6 - 10	-	1.4	8.6	-
11- 20	-	2.6	1.4	5.8
21- 50	-	1.3	1.4	-
51 ve daha fazla	-	-	-	11.8
Hiç almam	100	78.9	65.7	82.4
TOPLAM	100	100	100	100

Görüldüğü gibi, 1 yıl içinde ders kitabı dışında, az okuyan okuyucuların % 21.1'i, orta düzey okuyan okuyucuların % 34.3'ü, çok okuyan okuyucuların ise % 17.6'sı ödünç kitap almıştır. YİHK'nin çok okuyan okuyucu grubunun % 82.4'ünün kütüphaneden ödünç kitap almaması, kütüphanenin dermesi ile bu okuyucu grubunun okuma alışkanlığındaki etki düzeyinin oldukça düşük olduğunu ortaya koymaktadır.

VII.2.11. YİHK GENÇ OKUYUCULARININ DERGİ VE GAZETE OKUMA SIKLIKLARI

Soru: Ne sıklıkla dergi ve gazete okursunuz?

TABLO 16: YİHK Genç Okuyucularının Dergi ve Gazete Okuma Sıklıkları

Okuma Sıklığı	Okuyucu (%)
Hergün 3 ve daha fazla gazete, 1 ayda 3 ve daha fazla dergi.	7.2
Hergün 1-2 gazete, 1 ayda 1-2 dergi	50.3
2-3 günde 1 gazete, 2 ayda 1 dergi	39.7
Hiç Okumam	2.8
Diğer	-
TOPLAM	100.0

Özellikle, gazete okuyuculuğunun kitap okuyuculuğundan görece kolay olduğu bilinmektedir. YİHK genç okuyucularının çoğunluğu (% 50.3) orta düzeyde gazete ve dergi okuyucusudur. Bunu % 39.7 ile az okuyan okuyucular izlemekte, sonra sırasıyla çok okuyan okuyucular (% 7.2) ve hiç okumayanlar (% 2.8) gelmektedir. Gazete ve dergi okuyuculuğunun görece kolay olması nedeniyle, az okuyan okuyucularla, hiç okumayanların toplam % 42.5'lik oranı küçümsenebilecek bir oran değildir.

Bölüm VII.7.10'da, genç okuyucuları kitap, dergi ve gazete okumaya yöneltmede YİHK'nin % 1.3'lük bir payının olduğunu belirtmiştik. Bu gerçek bu bölüm için de geçerlidir. Bu nedenle, genç okuyucuların varolan gazete

ve dergi okuma alışkanlıklarında YİHK'nin payınının % 1.3 olduğunu burada da söyleyebiliriz.

VII.2.12. GENÇ OKUYUCULARI OKUMAYA YÖNELTENLER

Soru: Kitap, dergi ve gazete okumaya sizi kim yöneltmektedir?

TABLO 17: YİHK Genç Okuyucularını Okumaya Yöneltenler

Okumaya Yönelten	Okuyucu (%)
Anne-Baba	8.3
Arkadaşlar	0.6
Öğretmenler	5.5
YİHK	1.1
Kendim	83.4
Diğer	1.1
TOPLAM	100.0

YİHK'nin, genç okuyucularını okumaya yöneltmedeki, diğer bir deyişle, okuma alışkanlığı kazandırma ve geliştirmedeki etkisi % 1.1'dir. Bu konuda kütüphanenin etkisi yok denecek kadar azdır. Genç okuyucuların % 83.4'ü kendi çabaları, % 8.3'ü anne ve babalarının, % 0.6'sı da arkadaşlarının etkisi ile kitap, dergi ve gazete okumaya yöneldiklerini belirtmişlerdir. YİHK'nin okumaya yönelttiği 2 kişi de "az okuyan okuyucu" grubu içinde yer almaktadır.

Kendi çabası ile okumaya yönelen genç okuyucuların % 19.3'ü 0-1 yıl arası, % 34.3'ü 1-3 yıl arası ve % 46.4'ü de en az 4 yıldır YİHK'ne gelmektedir. Bu verilere göre genç okuyucularının % 80.7'sinin en az 1 yıldır kütüphaneye gelmesine karşın, gelen bu genç okuyucularının sadece

% 1.1'ini YİHK okumaya yöneltebilmiştir.

VII.2.13. AİLEDE DÜZENLİ OKUYANLAR

YİHK genç okuyucularında düzenli olarak annenin okuduğu ailelerin oranı % 6, babanın % 20.5 ve kardeşin okuduğu ailelerin oranı da % 51.9'dur. Ailesinde kimsenin okumadığı genç okuyucuların oranı ise % 21.6'dır.

VII.2.14. OKUMA MATERYALLERİNİN SEÇİMİ VE SAĞLANMASI

Soru : Okumak istediğiniz kitap, dergi ve gazeteyi nereden seçer ve alırsınız?

TABLO 18 : YİHK Genç Okuyucularının Okuma Materyallerini Sağladıkları Kaynaklar

Okuma Materyalinin Sağlandığı Kaynaklar	Okuyucu (%)
Arkadaşlarımdan	27.1
Kitabevinden	39.2
Ev Kitaplığından	9.4
YİHK'den	18.8
Diğer	5.5
TOPLAM	100.0

Genç okuyucuların sadece % 18.8'i gereksinim duydukları okuma materyallerini YİHK'den sağlamaktadır. % 39.2'sinin bu materyalleri kitabevinden, % 27.1'inin arkadaşlarından, % 9.4'ünün ev kitaplığından ve % 5.5'inin de diğer kaynaklardan sağladığı anlaşılmaktadır.

Okumak istediği materyali YİHK'den seçen ve sağlayan genç okuyucuların % 50'si az okuyan, % 35.7'si orta düzey okuyan ve % 14.3'ü çok okuyan okuyucu grubundandır.

Daha çok okuma materyaline gereksinim duyacak olan "çok okuyan okuyucu" grubuna doğru gidildikçe, YİHK'den okuma materyali seçme ve sağlama oranı azalmaktadır.

VII.2.15. KİTAP, DERGİ VE GAZETE OKUMA NEDENLERİ

Soru : Neden kitap, dergi ve gazete okursunuz?

TABLO 19 : YİHK Genç Okuyucularının Okuma Nedenleri

Okuma Nedeni	Okuyucu (%)
Eğlenmek ve Dinlenmek	13.3
Kendimi yetiştirmek	43.1
Çevrede itibar kazanmak	1.7
Yaşamdaki güçlükleri yenme yetkisini kazanmak	8.3
Kendine güven duymak	3.8
Boş zamanı geçirmek	26.5
Diğer	3.3
TOPLAM	100.0

YİHK genç okuyucularının en önemli okuma nedenlerinin % 43.1 ile kendilerini yetiştirmek olduğu görülmektedir. "Çevrede itibar kazanmak", "Yaşamdaki güçlükleri yenme yetkisi kazanmak" ve "Kendine güven duymak" gibi okumaya işlevsel ve toplumsal bir değer yükleyerek okuyanların toplam oranının % 13.6 olmasına karşın, sadece eğlenmek ve dinlenmek için okuyanların oranının % 13.3 olması dikkati çekmektedir.

VII.2.16. HOŞLANILAN KİTAP TÜRÜ

Soru : Hangi tür kitaplardan hoşlanırsınız?

TABLO 20 : YİHK Genç Okuyucularının Hoşlandıkları Kitap Türleri

Kitap Türü	Okuyucu (%)
Roman-Öykü	40.9
Şiir	8.3
Biyografi-Otobiyografi	4.4
Fen-Bilim kitapları	11.6
Sosyal Bilimlerle İlgili kitaplar	14.9
Mizah	11.0
Çizgi Roman	7.2
Diğer	1.7
TOPLAM	100.0

YİHK genç okuyucularının yarısına yakın bir bölümü (% 49.2) edebiyat konusunda çeşitli türlerdeki kitaplardan hoşlanmaktadırlar. Önemli bir bölümü (% 11.6) Fen-bilim kitaplarından, % 11'i'de mizah türü kitaplardan hoşlanmaktadırlar. Biyografi-otobiyografi'lerden hoşlananların oranı (% 4.4) çizgi romanlardan hoşlananların oranından (% 7.2) daha azdır. Hemen her türden hoşlanan genç okuyucuların bulunması doğal olarak YİHK dermesinin de her tür kitabı sağlamasını gerektirmektedir.

VII.2.17. MATERYALLERİN OKUNDUĞU YER

Soru : Seçtiğiniz kitap, dergi ve gazeteyi nerede okursunuz?

TABLO 21: YİHK Genç Okuyucularının Materyalleri Okudukları Yer

Okuduğu Yer	Okuyucu (%)
Evde	83.4
Okulda	7.7
YİHK'de	5
Kahvede	0.6
Diğer	3.3
TOPLAM	100.0

YİHK'nin, genç okuyucuların okuma alışkanlıklarına "yer" unsuru ile etkisini ölçmeye yönelik olarak sorulan bu soruya deneklerce verilen yanıtlara göre, genç okuyucuların % 83.4'ü okuma materyallerini evde okumaktadırlar. Okulda okuyanların oranı % 7.7 ve YİHK'nde okuyanların oranı ise sadece % 5'tir. Bu YİHK'nin, genç okuyucuların, okuma alışkanlıklarına "yer" unsuru ile etkisinin % 5 olduğu anlamına gelmektedir. Genç okuyucuların % 3.3'ü uygun olan her yerde okuduklarını belirtmiştir.

VII.2.18. MATERYALLERİN OKUNDUĞU ZAMAN

Soru : Kitap, dergi ve gazeteyi ne zaman okursunuz?

TABLO 22 : YİHK Genç Okuyucularının Materyalleri Okudukları Zaman

Okuma Zamanı	Okuyucu (%)
Hergün belirli saatlerde	9.4
Hafta sonlarında	9.9
Gece yatmadan önce	10.5
Fırsat bulduğum zaman	68.5
Diğer	1.7
TOPLAM	100

Sağlıklı bir okuma alışkanlığının önemli koşullarından biri sayılan düzenli okuma konusunda YİHK genç okuyucularının durumunu ve bu durumlarında YİHK'nin etkili olup olmadığını belirlemek amacıyla sorulan bu soruya alınan yanıtlara göre, YİHK genç okuyucularının büyük bir bölümünün (% 68.5) düzenli okumadıkları görülmektedir. Bunların dışında gece yatmadan önce okuyanların oranı % 10.5 ve hafta sonları okuyanların oranı % 9.9'dur.

Düzensiz okuyan YİHK genç okuyucularının % 47.6'sı en az 4 yıldır, % 33.6'sı da 1-3 yıldır bu kütüphaneye gelmektedir. Diğer bir deyişle, YİHK genç okuyucularının % 81.2'sinin YİHK'ne en az 1 yıldır gelmesine karşın, bunların sadece küçük bir bölümü düzenli okumaktadır.

VII.2.19. GENÇ OKUYUCULARIN SAHİP OLDUKLARI KİTAP SAYISI

Deneklerin verdikleri yanıtlara göre, YİHK genç okuyucularının % 47'si 11-100 kitaba sahiptir. % 44.2'si 10 ve daha az kitaba sahip olurken, % 8.8'i 101'den fazla kitaba sahiptir.

12-24 yaş arası bir gencin okumaya gereksinim duyabileceği materyallerin çeşitliliği ve üretim hızı (ülkemizde ve dünyada) gözönüne alınırsa, sahip olduğu kitap sayısı ile okuma gereksinimlerini giderebilecek genç okuyucu oranı toplam içinde % 8.8'dir. Dolayısıyla YİHK genç okuyucularının % 91.2'sinin okuma materyallerini sağlama konusunda ev dışında bir kaynağa gereksinim duyacağı kuramsal olarak söylenebilir.

Daha önce yapılan bir değerlendirme ışığında söylemek gerekirse; % 91.2'sinin okuma materyalleri yönünden ev dışında bir kaynağa gereksinim duyduğu, YİHK genç okuyucularının, sadece % 18.8'i bu gereksinimlerini YİHK'nden karşılamaktadır.

VII.2.20. GENÇ OKUYUCULARIN YİHK'NE İLK KEZ GELMEYE BAŞLADIKLARINDAN BUYANA GEÇEN SÜRE

Soru : Bu kütüphaneye ne zamandan beri geliyorsunuz?

TABLO 23 : YİHK Genç Okuyucularının Kütüphaneye İlk Kez Gelmeye Başladıklarından Buyana Geçen Süre

Zaman	Okuyucu (%)
1 yıldan az	22.7
1-3 yıl	35.9
4 yıl ve daha fazla	41.4
TOPLAM	100.0

Görüldüğü gibi genç okuyucuların en büyük bölümü (% 41.4) kütüphaneye 4 yıl ve daha fazla süreden beri gelmektedir. Yani kütüphanenin uzun süreli okuyucusudurlar. Kütüphaneye 1-3 yıl arası zamandan beri gelenlerin oranı % 35.9 ve 1 yıldan az bir zamandan beri gelenlerin oranı da % 22.7'dir. Genç okuyucuların % 77.3'ü en az 1 yıldır kütüphaneye gelmektedir.

Kütüphanenin kısa ya da uzun süreli okuyucusu olma ile okuma alışkanlığı düzeyi arasındaki ilişki, YİHK'nin genç okuyucuların okuma alışkanlığına etkisini belirleme açısından önem taşımaktadır.

TABLO 24 : YİHK'ne İlk Kez Gelmeye Başladıklarından Bu Yana Geçen Süre İle Okuyucu Düzeyleri Arasındaki İlişki

Okuyucu Düzeyleri	1 Yıldan Az (%)	1-3 Yıl (%)	4 yıl ve daha fazla (%)
Az okuyan okuyucu	58.5	40	58.7
Orta düzeyde okuyan okuyucu	22	55.4	33.3
Çok okuyan okuyucu	19.5	4.6	8
TOPLAM	100.0	100.0	100.0

YİHK'ne 1 yıldan az bir süredir gelen genç okuyucuların içinde "az okuyan okuyucu" oranı % 58.5, 4 yıl ve daha fazla süredir gelen genç okuyucular içindeki "az okuyan okuyucu" oranı ise % 58.7'dir. Yine YİHK'ne 1 yıldan az gelen genç okuyucuların içindeki "çok okuyan okuyucu" oranı % 19.5 iken, 4 yıl ve daha fazla süredir kütüphaneye gelen genç okuyucuların içinde bu oran % 8'dir. Yani kütüphaneye daha uzun süredir gelen genç okuyucular içindeki "çok okuyan okuyucu"ların oranı, kısa süreden beri gelenlere göre daha düşüktür.

Buradaki oranlara göre, YİHK'ne 1 yıldan az bir süredir gelen genç okuyucularla, 4 yıl ve daha fazla bir süreden beri gelen genç okuyucuların "az okuyan okuyucu" gruplarında toplam içindeki ağırlıkları yönünden sadece % 0.1 oranında bir fark vardır. Yani anlamlı bir farklılık yoktur.

YİHK'ne uzun ya da kısa süreden beri gelmenin, genç okuyucuların okuma alışkanlıklarında farklı bir etkisi olmamaktadır.

VII.2.21. GENÇ OKUYUCULARIN KÜTÜPHANEYE GELİŞ SIKLIĞI

Anket sonuçlarına göre, YİHK genç okuyucularının % 67.4'ü kütüphaneye fırsat bulduğu zaman, % 17.7'si yılda 26 kez ya da daha fazla, % 13.3'ü yılda 6-25 kez ve % 7.1'i yılda 1-5 kez gelmektedir. Kütüphaneye fırsat bulduğu zaman gelen genç okuyucuların kütüphaneye düzenli olarak gelmedikleri söylenebilir.

Kütüphaneye düzenli olarak gelen genç okuyucuların % 17.7'si kütüphaneye sık gelen, % 13.3'ü orta sıklıkta gelen okuyucu grubudur.

Kütüphanenin, sık gelen genç okuyucularının okuma alışkanlığını olumlu yönde etkileme olasılığının, seyrek gelen genç okuyuculara göre daha fazla olduğu kuramsal olarak söylenebilir. Genç okuyucuların kütüphaneye geliş sıklığı ile okuma alışkanlıkları arasındaki ilişki, kütüphanenin okuma alışkanlığı açısından etkisini belirlemede önemli bir ölçüttür.

TABLO 25 : YİHK Genç Okuyucularının Kütüphaneye Geliş Sıklığı İle Okuma Alışkanlıkları Arasındaki İlişki

Okuma Sıklığı	Kütüphaneye Sık Gelen Okuyucu (%)	Kütüphaneye Orta Sıklıkta Gelen Okuyucu (%)	Kütüphaneye Seyrek Gelen Okuyucu (%)
Az okuyan okuyucu	43.8	37.5	7.8
Orta düzeyde okuyan okuyucu	40.6	29.2	46.1
Çok okuyan okuyucu	15.6	33.3	46.1
TOPLAM	100.0	100.0	100.0

Genç okuyucuların kütüphaneye geliş sıklıkları ile okuma alışkanlıkları arasında ters bir orantı vardır. Kütüphaneye sık gelen genç okuyucuların en büyük bölümü (% 43.8) "az okuyan" en küçük bölümü de (% 15.6) "çok okuyan" okuyucu grubuna girmektedir. Buna karşın, kütüphaneye seyrek gelen genç okuyucuların % 46.1'i "çok okuyan" ve yine % 46.1'i "orta düzeyde okuyan" okuyuculardır. Kütüphaneye seyrek gelenlerin sadece % 7.8'i "az okuyan" okuyucudur. Yani YİHK'ne sık gelen okuyucuların okuma alışkanlıkları düzeyi düşük, seyrek gelen genç okuyucularının okuma alışkanlığı düzeyi ise yüksektir.

YİHK'ne sık gelmenin, genç okuyucuların okuma alışkanlıklarına olumlu bir etkisi olmamaktadır.

VII.2.22. GENÇ OKUYUCULARIN KÜTÜPHANEYE GELİŞ NEDENLERİ

YİHK genç okuyucularının % 80.7'si, kütüphaneye "ödev yapmak ve ders çalışmak" için gelmektedir. % 3.3'ü arkadaşları ile birlikte olmak için gelirken, genç okuyucuların okuma alışkanlıkları ile doğrudan ilgili olan

etkinliklerden "kitap, dergi ve gazete okumak" için gelenlerin oranı % 10.5 ve "kitap ödünç almak için gelenlerin oranı da % 3.9'dur. Bu oranlar YİHK'ne okuma alışkanlığı için gelen genç okuyucuların oranınının % 14.4 olduğu anlamına gelmektedir.

VII.2.23. GENÇ OKUYUCULARIN KÜTÜPHANE ORTAMINI ALGILAMA DURUMU

Soru : Kütüphanede kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

Genç okuyucuların, genelde "kütüphane ortamı" hakkındaki düşüncelerini öğrenmek amacıyla sorulan bu soruya alınan yanıtlara göre, genç okuyucuların % 48.6'sı kütüphanede rahat olamadıklarını, % 9.4 ise sıkıldıklarını belirtmiştir. Kütüphanede rahat olduklarını belirtenlerin oranı % 32.6, çok rahat olduğunu belirtenlerin oranı ise % 7.7 dir. Burada "rahat" terimi ile genç okuyucuların, kütüphanenin koşulları ile personel davranışlarının oluşturduğu kütüphane ortamından hoşlanmaları ifade edilmektedir. Kütüphanenin, onları ruhsal yönden olumlu etkilemesi anlatılmak istenmektedir.

Burada genç okuyucuların kütüphane ortamını algılama durumunu genel olarak rahat ve rahat olmama diye 20 genel bölüme ayırırsak, kütüphanede rahat olanların oranı % 40.3, rahat olmayanların oranı ise % 58'dir. Yani genç okuyucuların yarısından çoğu, kendini kütüphanede rahat hissetmektedir.

Dikkati çeken diğer bir nokta, kütüphanede sıkılanların oranınının, çok rahat olduğunu söyleyenlerin oranından fazla olmasıdır.

VII.2.24. YİHK'NDE YER BULMA DURUMU

Genç okuyucuların % 80.8'i kütüphaneye geldiklerinde yer bulduklarını, % 2.7'si bulamadığını, % 13.8'i ise bazen bulamadıklarını belirtmiştir. Genç okuyucular özellikle dönem ödevlerinin yoğunlaştığı zamanlarda yer bu-

lamadıklarını söylemektedirler.

VII.2.25. GENÇ OKUYUCULARIN YİHK'NİN FİZİKSEL KOŞULLARI HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

Soru : Sizce kütüphane masa-sandalye, ısıtma, aydınlatma, havalandırma v.b. yönlerden nasıldır?

YİHK genç okuyucularının büyük bölümü (% 44.8) kütüphaneyi fiziksel koşullar yönünden orta derecede rahat bulduklarını belirtmektedirler. Bu açıdan kütüphaneyi iyi bulanların oranı % 33.7, çok iyi bulunların oranı ise % 3.9 dur. Kütüphaneye kötü diyenler % 12.7 ve çok kötü diyenler de % 3.3 oranındadır.

Genç okuyucularla yaptığımız görüşmelerde, çoğunun bugüne kadar bir başka kütüphaneye gitmediğini öğrendik. Dolayısıyla YİHK koşulları hakkındaki düşünceleri, bir başka kütüphanenin fiziksel koşulları ile karşılaştırma olanağına sahip olmadan ileri sürülen düşüncelerdir. Yani birçoğu YİHK'nin fiziksel koşulları hakkında düşüncelerini belirtirken var olması gerekeni bilmemekte, varolan- dan hareket etmektedirler. Buna karşın YİHK'ni fiziksel koşullar yönünden "iyi" ve "çok iyi" bulanların oranının % 37.6 olması okuma alışkanlığı temelinde düşünülürse, yetersiz bir orandır. % 63.4'ünün "orta", "kötü" ve "çok kötü" demesi dikkati çekmektedir.

"Diğer" seçeneği içinde verilen yanıtlarda "donmak üzereyim", "son derece kötü" ve "her taraf camlı olduğundan dikkatim dağılıyor" gibi ifadeler rastlanmaktadır.

VII.2.26. GENÇ OKUYUCULARIN KÜTÜPHANE ÇALIŞANLARI HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

Soru : Sizce kütüphane çalışanları okuyuculara nasıl davranıyorlar?

TABLO 26 : YİHK Genç Okuyucularının Kütüphane Görevlilerinin Tutumları Hakkındaki Düşünceleri

Personelin Okuyuculara Davranışı	Okuyucu (%)
Çok yakın davranıyorlar.	2.2
Yakın davranıyorlar.	30.9
İlgilenmiyorlar.	40.9
Soğuk davranıyorlar.	22.1
Diğer.	3.9
TOPLAM	100.0

YİHK genç okuyucularının % 40.9 gibi önemli sayılabilecek bir bölümü kütüphane görevlilerinin kendileriyle ilgilenmediklerini, % 22.1'i ise görevlilerin kendilerine soğuk davrandıklarını belirtmektedirler. Kütüphane görevlilerinin yakın davrandığını belirtenlerin oranı % 30.9, çok yakın davrandıklarını belirtenlerin oranı ise sadece % 2.2'dir. Kütüphane görevlilerinin ilgilenmediklerini ve soğuk davrandıklarını söyleyenlerin toplam oranı % 63'tür. Oysa kütüphane görevlilerinin davranışları hakkında olumlu düşünenlerin oranı (çok yakın ve yakın davrandıklarını söyleyenleri birlikte ele alırsak) % 33.1'dir. Bunun dışında "diğer" seçeneği çerçevesinde dile getirilen bazı düşünceler şunlardır: "Bazı öğretmenler soğuk, bazıları sıcak davranıyorlar". "Kişinin haklarını çiğniyorlar." "Çok gürültü ediyorlar." "Yetersiz" "Bazıları ilgili, bazılarının ise nasıl kütüphane görevlisi olduğuna şaşıyorum!" Bu tepkileri de olumsuz düşünenlere dahil edersek, olumsuz düşünenlerin oranı % 66.9 olmaktadır. Burada dikkati çeken bir diğer nokta da, kütüphane görevlilerinin genç okuyucular tarafından öğretmen olarak algılanmalarıdır. Bu okuma alışkanlığı açısından olumsuz bir durumdur.

VII.2.27. GENÇ OKUYUCULARIN KÜTÜPHANEDEN DERS DIŞI KİTAP ÖDÜNC ALMA DURUMLARI

Soru : Bu kütüphaneden 1 yılda ders kitabı dışında kaç kitap ödünç alıyorsunuz?

TABLO 27 : YİHK Genç Okuyucularının Kütüphaneden(Ders Dışı) Kitap Ödünç Alma Durumu

Ödünç Kitap Alma Sıklığı (1 yılda)	Okuyucu (%)
1 - 5	14.4
6 - 10	6.1
11 - 20	2.7
21 - 50	2.2
51 ve daha fazla	1.1
Hiç almam.	73.5
TOPLAM	100.0

YİHK genç okuyucularının % 73.5'i ders kitabı dışında kütüphaneden hiç ödünç kitap almadıklarını belirtmişlerdir. 1 yılda 1-5 arası ödünç kitap alanların oranı % 14.4, 6-10 arası kitap ödünç alanların oranı % 6.1, 11-20 arası % 2.7, 21-50 arası % 2.2 ve 51 den fazla ödünç kitap alan genç okuyucuların oranı da % 1.1'dir.

1 yılda alınan ödünç kitap sayısı arttıkça, alan genç okuyucuların oranı azalmaktadır. Kütüphanenin genç okuyucuları içinde en büyük grubu, kütüphaneden hiç ödünç kitap almayanlar oluşturmakta, bunu 1-5 arası ödünç kitap alanlar izlemektedir. Okuma alışkanlıkları gereği, gereksinim duydukları okuma materyallerini kütüphaneden ödünç alarak karşılayan genç okuyucuların oranı ile bunların 1 yıl içinde ödünç aldıkları kitap sayısı çok düşüktür.

Kütüphaneden ödünç kitap almanın, okuyucu gruplarına göre değişimi, kütüphanenin okuma alışkanlığı konusundaki etkisini belirlemeye yardımcı olabilecek niteliktedir.

TABLO 28 : YİHK'de Okuyucu Gruplarının Kitap Alma Durumu

Okuyucu Grupları	Kütüphaneden Ödünç Kitap Alan (%)	Kütüphaneden Ödünç Kitap Almayan(%)	Toplam (%)
Az okuyan okuyucu	33.9	66.1	100.0
Orta düzeyde okuyan okuyucu	32.9	67.1	100.0
Çok okuyan okuyucu	35.3	64.7	100.0
Hiç okumayan	-	100.0	100.0

Görüldüğü gibi "az okuyan", "orta düzeyde okuyan" ve "çok okuyan" okuyucu gruplarının, kütüphaneden ödünç kitap alma oranlarında önemli bir farklılık yoktur. Dikkati çeken bir nokta da, her üç grupta da kütüphaneden ödünç kitap alanların oranının, almayanların oranından önemli oranda az olduğudur.

Ayrıca, kütüphaneden ödünç kitap alanların % 39.6' sının "az okuyan okuyucu" % 47.9'unun "orta düzey okuyan okuyucu" ve % 12.5'inin de "çok okuyan okuyucu" olduğu anlaşılmaktadır. Görüldüğü gibi kütüphaneden en az ödünç kitap alan grup "çok okuyan okuyucu" grubudur. Bu, YİHK dermesinin bu gruba hitap edemediğini göstermektedir. Bu gerçek diğer gruplar için de sözkonusudur.

VII.2.28. KÜTÜPHANENİN, GENÇ OKUYUCULARIN OKUMA ALIŞKANLIĞINDA YARATTIĞI DEĞİŞİKLİK

Soru : Bu kütüphaneye gelmeye başladıktan sonra okuma alışkanlığınızda nasıl bir değişiklik oldu?

TABLO 29 : YİHK'nin, Genç Okuyucularının Okuma Alışkanlıklarında Yarattığı Değişiklik

Değişikliğin Türü	Okuyucu (%)
Arttı.	28.2
Değişmedi.	70.7
Azaldı.	1.1
Diğer.	-
TOPLAM	100.0

Görüldüğü gibi YİHK genç okuyucularının büyük çoğunluğu (% 70.7), kütüphanenin, okuma alışkanlıkları üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını belirtmektedirler. Olumlu bir etkisinin olduğunu belirtenlerin oranı ise sadece % 28.2'dir. % 1.1'i de olumsuz etkisinden söz etmektedir.

YİHK'nin okuma alışkanlığı konusundaki etkisinin çeşitli okuma alışkanlığı düzeylerine sahip okuyucu gruplarına göre durumu ise;

TABLO 30 : YİHK'nin Çeşitli Okuyucu Düzeyindeki Genç Okuyucuların Okuma Alışkanlıklarına Etkisi

Okuyucu	Arttı (%)	Değişmedi (%)	Azaldı (%)	Toplam (%)
Az okuyan okuyucu	22.4	75	2.6	100.0
Orta düzeyde okuyan okuyucu	37.1	62.9	-	100.0
Çok okuyan okuyucu	34.7	65.3	-	100.0

YİHK'nde her üç okuyucu grubunda da, okuma alışkanlıklarında kütüphanenin etkisinin olmadığını söyleyen genç okuyucuların oranı daha fazladır. Özellikle "az okuyan okuyucu" grubunda kütüphanenin etkisi diğer gruplara göre daha azdır.

YİHK'nin okuma alışkanlıklarında olumlu etkisinin olduğunu söyleyen genç okuyucuların % 33.3'ü "az okuyan", % 51'i "orta düzeyde okuyan" ve % 15.7'si "çok okuyan" okuyucu grubundandır.

VII.2.29. GENÇ OKUYUCULARIN YİHK DERMESİNİN NİTELİĞİ KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCELERİ

YİHK genç okuyucularının dermenin niteliği konusundaki düşüncelerini, dolayısıyla, dermenin niteliği ile onlara hitap etme durumunu belirleme amacıyla sorulan soruya verilen yanıtlara göre, YİHK genç okuyucularının % 63'ü kütüphane dermesinde okuyabilecekleri nitelikte materyalin çok az olduğunu % 10.5'i dermedeki materyalleri sıkıcı ve sevimsiz bulduğunu belirtmiştir. Dermedeki materyaller hakkında olumlu düşünenlerin oranı % 26.5'tir. Kütüphane dermesinin niteliği hakkında olumsuz düşünmenin bir ifadesi olarak kabul edilebilecek "okuyabileceğim nitelikte kitap, dergi ve gazete çok az" seçeneği de birlikte ele alınırsa, dermenin niteliği hakkın-

olumsuz düşünenlerin oranı % 73.5'e ulaşmaktadır.

VII.7.30. YİHK GENÇ OKUYUCULARININ DERMENİN NİCELİĞİ
HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

YİHK genç okuyucularının sadece % 5'i okumak istedikleri materyallerin tümünü YİHK'nde bulabilmektedirler. % 27'si okumak istedikleri materyallerin büyük bir bölümünü bulabildiklerini belirtirken, % 61.3'ü bu materyallerin küçük bir bölümünü bulabilmekte, % 6.1'i de hiç bulamamaktadır.

Okumak istedikleri materyallerin küçük bir bölümünü bu kütüphanede bulanlarla, hiç bulamayanların toplam oranı % 67.4 iken, okumak istedikleri materyalin büyük bir bölümünü bulanlarla, tümünü bulanların toplam oranı % 32'dir. Okumak istedikleri materyalleri kütüphanede hiç bulamayanların oranı, tümünü bulanların oranından fazladır.

VII.2.31. GENÇ OKUYUCULARIN OKUMAK İSTEYİP DE YİHK'DE
BULAMADIKLARI YAYIN/YAZARLAR

Açık uçlu bu soruya deneklerin % 21'i (38 kişi) yanıt vermiştir.

Yazar/Kitap adı

- Aziz Nesin (2)
- Sait Faik (2)
- Muzaffer İzgü (2)
- Yaşar Kemal/İnce Memed
- Fakir Baykurt
- Kemal Tahir
- Cahit Külebi
- Yakup Kadri Karaosmanoğlu /Yaban
- Refik Halit Koray
- Kerime Nadir /Funda
- Ömer Seyfettin
- Behçet Kemal Çağlar

- Mehmet Ali Birand
- Necip Fazıl Kısakürek
- Nur Rıza
- Emin Çölaşan/Turgut Nereden Koşuyor
- Milan Kundera/Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği
- Alfred Hitchcock
- Oriana Fallaci
- Son Dönem Yazarları
- Deney Kitapları
- Polisiye Romanlar
- Aşk Romanları
- Fen Kitapları
- Yabancı Dil Kitapları
- Türkçe Yardımcı Kitapları
- İmlâ Klavuzu
- Temel Reis
- Hulk, Tommiks, Teksas, Zagor
- Yunus Emre'nin şiir kitapları

Dergiler

- Sızıntı
- Yabancı bilimsel dergiler
- Bilim dergileri
- Tıp dergileri
- Haftalık bilim ve sanat dergileri

Verilen yanıtlardan okuyucuların ilgi alanlarının çeşitlilik gösterdiği görülmektedir.

VII.2.32. GENÇ OKUYUCULARIN YİHK'NE YENİ ALINAN YAYINLARDAN HABERDAR EDİLME TERCİHLERİ

Yeni yayınlardan haberdar olamadıklarını belirten YİHK genç okuyucularının % 26.6'sı, bu yayınlardan "düzenli aralıklarla kendilerine gönderilecek duyuru broşürleri" ile, % 45.9'u "kütüphanede düzenlenecek" "yeni yayınlar" köşesinde inceleyerek, % 26'sı da her iki bi-

çimde haberdar olmak istemektedirler. Bunların dışında "okul panolarına asılacak bildirilerle", "kataloglarda daha fazla bilgi verilerek" biçiminde öneriler de bulunmaktadır.

VII.2.33. GENÇ OKUYUCULARIN YİHK'NİN DÜZENLEYECEĞİ KÜLTÜREL ETKİNLİKLERE KATILMA KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCELERİ

Soru : Bu kütüphanede çeşitli konularda konferans, panel, oyun, yazarlarla söyleşiler, kitap okuma, tartışma programları, video-film gösterisi gibi etkinlikler yapılırsa ne kadar katılırsınız?

YİHK genç okuyucularınının % 64.6'sı bu etkinliklerin hepsine katılmaya çalışacağını, % 27.1'i bazılarında katılacağını, % 6'sı ise hiç katılmayacağını belirtmiştir. Bu tür etkinliklere " hiç katılmam" diyen genç okuyucuların % 36.4'ü orta düzey okuyucu, % 27.3'ü okumayan, % 18.1'i az okuyan ve % 18.1'i çok okuyan okuyucu grubunda yer almaktadır.

VII.2.34. YİHK GENÇ OKUYUCULARININ, KÜTÜPHANENİN AÇIK OLDUĞU SAATLER HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

YİHK genç okuyucularınının % 66.3'ü kütüphanenin hizmet verdiği gün ve saatler için uygundur derken, % 33.7'si uygun görmemektedir. Önerilen gün ve saatler genelde şöyledir.

Hergün 7.00 - 24.00	Pazar 10.00-15.00
" 11.00-19.00	" 10.00-16.30
" 14.00-22.00	" 9.00 -17.00
" 8.30-19.30	" 9.00 -18.00
" 20.00 ye kadar	" 9.30 -18.30
	" 8.30 -18.30
	Pazar öğleden sonra.

Önerilen gün ve saatlerde dikkati çeken noktalar, hizmet verilen saatlerin uzatılması ve Pazar günleri de hizmet verilmesi yolundaki isteklerin yoğun olduğudur.

VII.2.35. GENÇ OKUYUCULARIN AİLELERİ İLE KÜTÜPHANECİLERİN DİYALOGU

Deneklerin tümü, bugüne kadar aileleri ile kütüphane çalışanları arasında herhangi bir diyalog kurulmadığını belirtmişlerdir. Bu konuda, kütüphane çalışanları da herhangi bir diyalog kurulmadığını söylemiştir.

VII.2.36. GENÇ OKUYUCULARIN HALK KÜTÜPHANELERİNİN OKUMA ALIŞKANLIĞINDAKİ ROLÜ KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCELERİ

Soru: Sizce bir halk kütüphanesinin okuma alışkanlığı yaratma ve geliştirmede rolü var mıdır?

YİHK genç okuyucularının %92.3'ü, halk kütüphanesinin okuma alışkanlığı konusunda rolü olduğuna inanmaktadır. % 7.7'si buna inanmamaktadır. Rolü olmadığını düşünenlerin % 50'si az okuyucu, % 35.7'si orta düzeyde okuyan okuyucu, % 21.4'ü okumayan ve % 7.1'i çok okuyan okuyucu grubuna dahildir. % 92.3'lük oran, YİHK genç okuyucularının çok büyük bir bölümünün, YİHK'nin okuma alışkanlıkları ile bağının olduğunun bilincinde olduklarını göstermektedir.

VII.2.37. OKUMA ALIŞKANLIKLARININ ARTMASI İÇİN YİHK'NİN GERÇEKLEŞTİREBİLECEĞİ YENİLİKLER KONUSUNDA GENÇ OKUYUCULARIN ÖNERİLERİ

Soru : Okuma alışkanlığınızın artması için bu kütüphane ne yapabilir?

108 denek tarafından yanıtlanan bu soruda, öneriler genelde 4 grupta yoğunlaşmaktadır. Bu öneriler aynı zamanda YİHK'nin bu konudaki eksikliğini de ortaya çıkarmaktadır. Genç okuyucuların % 47.2'si dermenin nicelik

ve nitelik yönünden yeterli duruma getirilmesini, % 17.6'sı görevlilerin daha yakın davranmaları ve ilgili olmalarını, % 15.7'si kültürel etkinliklerin düzenlenmesini, % 10.2'si yeni yayınların çeşitli biçimlerde tanıtılmasını ve % 5.5'i de bina ve iç donanımının çekici ve güzel bir duruma getirilmesini önermektedir.

Bu önerileri açacak olursak; derme konusunda; daha bol çeşit, çağdaş, güncel ve popüler yayınlar sağlanması, personel konusunda; daha yakın ilgi, personelin daha fazla yardımcı olması, okuyuculara bağırması ve yönlendirici olması, bina ve iç donanımla ilgili; kütüphanenin ısıtılması, perde takılması, tuvaletlerin temiz olması, bir kantin olması, masa ve sandalyelerin daha güzel olması, tek kişilik çalışma masalarının olması, kültürel etkinlikler konusunda; çeşitli konularda panel, konferans, video gösterisi, söyleşi, okunan kitaplarla ilgili tartışmalar, güncel olaylar ile ilgili tartışmalar, çeşitli yarışmalar düzenlenmesi, tanıtım konusunda; yeni gelen yayınlardan çeşitli biçimlerde haberdar etme ve yayınların kısa eleştirilerini yapma gibi istekler görülmektedir. Bunların dışında, kütüphane dermesinin düzenli olması, daha çok kitabın, daha çok süre ile ödünç verilmesi diğer istekler arasındadır.

VII.2.38. YİHK GENÇ OKUYUCULARI İÇİNDE ÇOK OKUYAN OKUYUCU PROFİLİ

Uygulanan anketten elde edilen tüm verilere dayanarak, YİHK genç okuyucuları içinde "çok okuyan okuyucu" nun profilini şöyle açıklayabiliriz.

"Çok okuyan okuyucu" (21 ve daha fazla kitap okuyan)

- 12-18 yaş arasında.
- Ortaokul ya da lise öğrencisi
- Ailesinin ekonomik düzeyi yüksek
- Anne ve babanın eğitim düzeyi yüksek
- Boş zamanlarında okur

- Ailesinde baba düzenli okumaktadır. Ailede okumayan birey yok.
- Okumak istediği materyalleri kitabevinden ve arkadaşlarından sağlar.
- Kendini yetiştirmek ve kendine güven duymak amacıyla okur.
- Roman-öykü ve sosyal bilimler ile ilgili kitaplardan hoşlanır.
- Seçtiği materyalleri evde okur.
- 11-100 kitaba sahiptir.
- 1 yıldan az bir zamandan beri bu kütüphaneye gelmektedir.
- Bu kütüphaneye gerek duyduğu zaman gelir.
- Bu kütüphaneye ödev yapmak ve ders çalışmak için gelir.
- Kütüphanede kendini rahat hisseder.
- Kütüphanenin fiziksel koşullarının çok iyi/iyi olduğunu düşünmüyor.
- Kütüphane çalışanları kendisi ile ilgilenmiyor.
- Bu kütüphaneden genelde ödünç kitap almaz.
- Bu kütüphanenin okuma alışkanlığına etkisi olmamıştır.
- Kütüphanede okuyabileceği nitelikte yayın çok azdır.
- Kütüphanenin düzenleyeceği kültürel etkinliklerin hepsine katılmayı düşünür.
- Halk kütüphanesinin okuma alışkanlığında etkisini olduğunu düşünür.

YİHK genç okuyucuları içinde "çok okuyan okuyucu" profilinde YİHK'nin görüntüsü olumsuzdur.

BÖLÜM VIII SONUÇ VE ÖNERİLER

VIII.1. SONUÇ

"Yeni mahalle İlçe Halk Kütüphanesi, derme, personel, bütçe, bina-iç donanım, halkla ilişkiler ve kültürel etkinlikler açısından yetersiz olduğu için, genç okuyucularının okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkileyememektedir." hipotezi ile yaptığımız bu çalışmadan elde edilen sonuçlar şöyle sıralanabilir.

- YİHK'nin toplam okuyucularının büyük bir bölümü öğrencidir. Öğrencilerin çoğunluğunu da lise ya da dengi okul öğrencileri oluşturmaktadır.
- Orta dereceli okullarda dönem içinde tüm derslerden yapılan ödev sayısını l'e indiren yeni ödev yönetmeliğinin 1989 Kasım ayında yürürlüğe girmesiyle, aynı ay içinde gerek yetişkin okuyucu sayısında, gerekse evde okunmak üzere genelde ve edebiyat konusunda ödünç alınan kitap sayısındaki büyük oranlardaki düşüşler, YİHK'nin genellikle ödev yapmak ve ders çalışmak amacıyla kullanıldığını ve genç okuyucuların kütüphaneye zorunlu kaldıkları için geldikleri ortaya çıkmaktadır. Oysa genç okuyucular, halk kütüphanesinin, okuma alışkanlıklarına etkisi olabilecek bir kurum olduğunun bilincindedirler. Ancak bu amaçla kullanan genç okuyucu oranı çok azdır.
- YİHK dermesi, genç okuyucuların okuma alışkanlıklarına belirleyici oranda olumlu bir etkide bulunabilecek nitelik ve nitelikte değildir. Onların okuma alışkanlıkları gereği gereksinim duydukları-duyacakları okuma materyallerini sağlamada yetersiz kalmaktadır. YİHK dermesi, genç okuyucularının okuma alışkanlıklarına hitap edememektedir.

- Standartlardan uzak olan YİHK bütçesi, genç okuyucuların okuma alışkanlıklarında gerekli olan, kütüphane fiziksel koşullarının sağlanması ve okuma alışkanlığına yönelik etkinliklerin gerçekleştirilmesinde yeterli değildir. Bu bütçe ile YİHK'nde genç okuyucuların okuma alışkanlıkları konusundaki sorunlar çözümlenemez.
- YİHK'nde genç okuyucuların okuma alışkanlıklarında çok önemli yeri olan, sıcak, yakın ve sağlıklı bir okuyucu-görevli ilişkisi yoktur. Varolan ilişki resmi nitelikte bir okuyucu-görevli ilişkisidir. Varolan bu okuyucu-görevli ilişkisi ile YİHK "personel" unsuru ile genç okuyucuların okuma alışkanlıklarına katkıda bulunamaz. Genç okuyucular görevlileri "öğretmen" olarak algılamaktadırlar.
- YİHK "yer" unsuru ile de genç okuyucularının okuma alışkanlıklarına olumlu bir etkide bulunabilecek nitelikte değildir. Genç okuyucular, YİHK'ni, okuma materyallerini okumak için kullanmamaktadırlar. Gerek fiziksel koşulları gerekse estetik değerlerden uzak iç donanımla genç okuyuculara çekici gelmemektedir. Büyük bölümü kütüphanede rahat edememektedir.
- YİHK'nin her yıl düzenlediği etkinlikler gençlerin okuma alışkanlığına katkıda bulunabilecek nitelikte değildir. Az sayıda düzenlenen etkinlikler her yıl aynı içerikte ve sıradandır. Oysa düzenleyeceği canlı kültürel etkinliklere genç okuyucuların katılımı yüksek olacaktır.
- YİHK, genç okuyucularının okuma alışkanlıklarına yönelik olarak çeşitli hizmetleri gerçekleştirmede gereksinim duyacağı, diğer kurumlar, okuyucu aileleri ve halkla ilişkilerden yoksundur.
- YİHK'nin, genç okuyucularının büyük bir bölümünün okuma alışkanlıkları üzerinde belirleyici oranda olumlu bir etkisi bulunmamaktadır. YİHK genç okuyucularının büyük bölümünün okuma alışkanlıkları düzeyi düşüktür.

"Orta düzeyde" ve "az okuyan" genç okuyucuların okuma alışkanlıklarının bu düzeyde olmasında YİHK'nin anlamlı bir etkisi yoktur. "Çok okuyan okuyucu" grubunun okuma alışkanlıklarına etkisi ise daha azdır. Genç okuyucuların düzenli ve sık okumalarında belirleyici bir etkisi bulunmamaktadır. YİHK genç okuyucularının büyük çoğunluğu kütüphanenin uzun süreli ve sık gelen okuyucusudur. Ancak, kütüphaneye uzun ya da kısa süreden beri gelmenin, sık ya da seyrek gelmenin genç okuyucuların okuma alışkanlıklarında farklı bir etki yaratmadığı görülmektedir. Kütüphaneye seyrek ya da sık gelmeleri okuma alışkanlıklarını etkilememektedir. Genç okuyucuların kütüphaneye gelmelerinde, okuma alışkanlığı ile ilgili "kitap, dergi, gazete okumak", "ödünç kitap almak" gibi nedenler fazla rol oynamamaktadır. YİHK genç okuyucularının boş zamanlarında okumalarında, YİHK'nin belirleyici bir etkisi yoktur. YİHK genç okuyucularının ebeveynlerinin büyük bölümünün okuma alışkanlığına sahip olmaması nedeniyle, genç okuyucuları okumaya yönlendirmede YİHK'ne büyük görev düşmesine ve genç okuyucuların büyük bölümünün YİHK'nin uzun süreli okuyucusu olmalarına karşın, onları okumaya yönlendirmede YİHK'nin belirleyici oranda olumlu bir etkisi bulunmamaktadır.

- YİHK genç okuyucularının okuma alışkanlıklarını geliştirme yönünde herhangi bir çaba harcamamaktadır.

Elde edilen bu sonuçlarla hipotezimiz kanıtlanmıştır.

VIII.2. ÖNERİLER

Bu sonuçlar ışığında önerilerimizi 2 ana grupta sunmak istiyoruz. İlki, YİHK'nin bu konuda genelde yapması gerekenlerle, diğeri ise doğrudan bu soruna yönelik bir programla ilgilidir.

1. YİHK, belediye, özel idare, yöre esnafı, gönüllü yardımseverler v.b. ek finansman kaynakları bulmaya çalışmalıdır.

2. Zayıf olan halkla ilişkilerini güçlendirmeli, diğer kurumlarla daha fazla ortak çalışmaya girmelidir. Genç okuyucuların aileleri ile sürekli diyaloga girmeli ve bunu devam ettirmelidir.

3. Zaman zaman genç okuyucuların okuma alışkanlıklarına yönelik bilgiler toplamalıdır.

4. Dermesini nicelik ve nitelik yönünden yeterli ve genç okuyucularının okuma gereksinimlerine uygun hale getirmelidir. Dermesini sürekli güncel tutmaya çalışmalı, ödünç vermeye ayrılan kitap sayısını arttırmalıdır. Çağdaş ve güncel roman ve öykülerle, son dönem yazarlara ait yapıtlara ağırlık vermelidir. Süreli yayınlar bölümü yeni ve çeşitli ilgi alanlarına yönelik güncel bilim ve sanat dergileri ile canlandırılmalıdır.

5. Kütüphaneye gelen yeni yayınlar genç okuyuculara mutlaka duyurulmalı ve tanıtılmalıdır. Bu, broşürle olabileceği gibi, kütüphanede "yeni yayınlar" köşesi ile de olabilir. Bu konuda çevre okullarla işbirliğine gidilmelidir.

6. Kütüphanenin "kütüphaneci" personel açığı kapatılmalıdır. Genç okuyuculara hizmet verecek personel çeşitli biçimlerde eğitilmelidir. Bütün personel, genç okuyucularla sağlıklı ilişkiler kurma yönünde sürekli uyarılmalıdır.

7. Kütüphane fiziksel koşullar ve iç donanım yönünden bir an önce ve mutlaka standartlara uygun ve estetik yönden çekici duruma getirilmelidir.

8. Kütüphane düzenleyeceği panel, konferans, açık oturum, toplantı, sergi, imza günleri, yazarlarla söyleşiler, kitap okuma ve tartışma saatleri, okuma alışkanlığına yönelik hediyeli çeşitli yarışmalar, TV-Video

film gösterileri, oyun, konser, resital, folklor gösterileri, santraç turnuvaları gibi kültürel etkinliklerle bir "kültür merkezi" niteliğine kavuşturulmalıdır. Genç okuyucuların bu türden etkinlikleri gerçekleştirmelerine olanak sağlanmalı ve teşvik edilmelidir.

9. YİHK, genç okuyuculara yönelik "özel hizmet" anlayışı oluşturmalı, buna , özel materyal, salon, personel, finansman ayrılmalıdır. Genç okuyucuların içinde de "az okuyan okuyucu" grubuna özel bir önem verilmelidir. "Çok okuyan okuyucu" grubundaki genç okuyucular için "irdeleyici okuma"yı gerçekleştirmek amacıyla kitap değerlendirme saatleri ve yarışmaları düzenlenmelidir.

10. Genç okuyucularını yayın dünyasında her konuda yeni çıkan yayınlardan haberdar etmeli, onların okuma alışkanlıklarına bu yolla rehberlik etmelidir.

11. Basınla ilişkiler kurmaya çalışılmalıdır.

12. Genç okuyucularını roman, öykü, şiir v.b. yazmaya özendirmeli ve teşvik etmelidir.

13. Daha ayrıntılı ve düzenli istatistikler tutulmalıdır.

14. Kütüphanede okuma alışkanlığı yaratma ve geliştirme hizmeti oluşturulmalıdır.

Genç okuyucuların okuma alışkanlığını çözmeye yönelik olarak oluşturulacak bir program için de şunlar önerilebilir:

1. Genç okuyucuların okuma alışkanlığı sorununu çözümlenmeye katkıda bulunabilecek tüm kişi, kurum ve kuruluşlar (Kütüphaneler Genel Müdürlüğü, komşu halk kütüphaneleri, Kaymakamlık, Belediye, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, İlçe Halk Eğitim Müdürlüğü, Özel İdare, yöredeki okul müdürlükleri ve öğretmenler, muhtarlar, aileler, yöre esnafı, kitapçıları v.b.) bu konuda işbirliği amacıyla, yasal dayanaklarıyla, gönüllülük temelinde ve bir komite öncülüğünde bir araya getirilmelidir.

2. YİHK genç okuyucularının yaş, cinsiyet, meslek, eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi, kültürel köken, boş zaman etkinlikleri, okuma alışkanlığı düzeyleri, tercih ettikleri okuma materyalleri, okuma ilgileri, okudukları zaman, okuma sıklıkları, en çok okudukları konu ve yazarlar, okuma amaçları, kitle iletişim araçlarına karşı tutumları, kütüphanenin derme, personel, bina unsurları hakkındaki düşünceleri gibi yönlerini ortaya çıkaracak amacı, kapsamı ve süresi çeşitli etkenler ışığında belirlenmiş ciddi bir araştırma yapılmalıdır.

3. Yapılan araştırmadan elde edilen veriler düzenli ve ayrıntılı bir biçimde değerlendirilerek, sorunun çözümüne yönelik seçenekleri oluşturacak sonuç ve öneriler belirlenmelidir.

4. Bu sonuç ve öneriler ışığında yöre gerçeklerine uygun ve gençlerde okuma alışkanlığı yaratabilecek nitelikte çeşitli düzeylerde amaç, kapsam ve süresi belirlenmiş "okuma alışkanlığı programları" oluşturulmalıdır.

5. Uygulamaya konacak okuma alışkanlığı programlarının alt yapı koşulları (finansman, gerek duyulan nicelik ve nitelikte okuma materyali; yani güçlü bir derme, bu programlara yönelik olarak eğitilmiş personel, özel olarak donatılmış ve estetik yönden çekici okuma salonları, TV-Video, çeşitli kültürel etkinliklerin gerektirdiği araç ve gereçler v.b.) sağlanmalıdır.

6. Programlar uygun bir zamanda uygulamaya sokulmalı ve uygulama süresince sürekli denetlenmeli, eksiklik ve aksaklıklar zamanında giderilmelidir.

7. Belirlenen süre sonunda ve istenilen amaca ulaşıldığında sona erdirilen programların sonuçları ayrıntılı bir biçimde değerlendirilerek, bundan sonra yapılacaklara ilişkin öneriler belirlenmelidir.

Burada sıralanan tüm önerilerin temel çıkış noktası, genç okuyucularda okuma alışkanlığını geliştirmeyi bir sorun olarak görüp, ciddi biçimde ele almaktır. Çeşitli yönlerden desteklenen halk kütüphanesi, sorunun aşılmasında önemli görevleri başarabilecek nitelikte bir toplumsal kurum işlevi görecektir.

KAYNAKÇA

ALFORD, Thomas E.

- 1985 "There is a Need for a Younger Adult
Literacy Effort."
Catholic Library World. LVI, 9: 379-381.

ALPAY, Şahin

- 1984 "Cumhuriyet'in Üniversiteliler Araştırması."
Cumhuriyet Gençlik 5:3-4.

The American Library Association

- 1978 Book Reading and Library Usage; A Study
of Habits and Perceptions.
New Jersey: Gallup.

ATEŞ, Hülya

- 1988 "Kitap Seçiyoruz Ama..."
Görünüm. 29: 6-7

CAMPBELL, H.C.

- 1988 Halk Kütüphanesi Sistem ve Hizmetlerinin
(1983) Geliştirilmesi.
(Çev. Bengü Çapar)
Ankara, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel
Müdürlüğü.

COLEMAN, Jean E.

- 1984 "Libraries, Learning and Literacy: A Tradition
of Involvement."
Public Libraries. XXIII, 4: 108-109.

Devlet İstatistik Enstitüsü

- 1988 Genel Nüfus Sayımı. Nüfusun Sosyal ve
Ekonomik Nitelikleri. 20.10.1985 İli:06-
Ankara.

Ankara:Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası

Devlet Planlama Teşkilatı

- 1988 Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)
1988 Yılı Programı. Ankara: Başbakanlık
Basımevi.

ERSOY, Osman

- 1966 Halk Kütüphanelerimiz Üzerine Bir Araştırma.
Ankara: Güven Matbaası.
- 1983 "Halk Kütüphaneleri"
Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. XXXII,
9:1-4.

GÖKÇE, Raşit

- 1987 "Yayın Sektörü ve Kağıt Sorunu."
Gösteri. 87: 34-36.

Halk Kütüphaneleri Görev ve Çalışma Yönetmeliği

- 1981 T.C.Resmi Gazete. 21.9.1981. Sayı:17465

Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği

- 1982 T.C.Resmi Gazete. 19.8.1982 Sayı:17787

International Federation of Library Associations and
Institutions.

- 1986 Guidelines for Public Libraries. München:
K.G. Saur.

KAPTAN, Saim

- 1981 Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik
Yöntemleri.
Ankara : Hacettepe Üniversitesi.

KAULA, P.N.

- 1983 "Role of Public Libraries in Promoting Literacy".
Herald of Library Science. XXII,3-4:212-228.

KONAKLI, Nurettin

- 1988 Türk Gençliğinin Sorunları ve Beklentileri Araştırması ve Gençliğin Eğitim ve Kültür Bakımından Düşünceleri.
Milli Kültür ve Eğitim Sempozyumu.
(II, 2-4.12.1988) Mersin 1-8.

KÖKNEEL, Özcan

- 1979 Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları.
İstanbul: Cem Yayınevi.

Library and Information Science Abstracts. London: Library
1969 Association.

Library Literature.

- 1936 New York: H.W.Wilson Company.

LYMAN, Helen Huguenor.

- 1973 Library Materials in Service to the Adult New Reader.
Chicago: ALA.

- 1984 "Libraries and Literacy Education: Looking Forward."
Public Libraries. XXIII, 4:120-121.

MONROE, Margaret

- 1986 "The Evaluation of Literacy Programs."
Library Trends. XXXV, 2:197-206

"Ortaokul ve Orta Öğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Ders Dışı Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik."

1989 T.C. Resmi Gazete. 8.11.1989 Sayı:20336.

ÖNGÖREN, M.Tali

1984 "Neden Okumuyorlar?"
Cumhuriyet-Kitap. 4:15.

ÖZDEMİR, Emin

Okuma Saratı.
İstanbul: İnkilap Kitapevi

ÖZGÜVEN, Ethem

1983 "Okul Dışındaki Gençlik."
Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi.
Özel Sayı: 25-37.

ROBECK, Mildred C.

1974 Psychology of Reading:Foundations and Instructions.
New York: Wiley.

SAĞLAMTUNÇ, Tülin

1980 "Ankara'da Halk Kütüphanesi Hizmeti."
(Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara:Hacettepe Üniversitesi.

1987 "Halk Kütüphaneciliğinde Gelişmeler ve Türkiye"
Türk Kütüphaneciliği. I, 3:110-124.

1989 "Türk Gençlerinin Okuma Alışkanlıkları."
Türkiye'de ve Almanya Federal Cumhuriyeti'nde Gençlere Yönelik Kütüphane Hizmetleri.
Ankara: Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü:11-23

SOYSAL, Özer

- 1978 "Halk Korkusu mu?"
Yeni Yayınlar. XXIII, 5:63-67.
- 1988 "Türkiye'de Gençlere Özgü Okuma Davranışları."
Türk Kütüphaneciliği. II, 4:15-158.

TURABIAN, Kate L.

- 1973 A Manual for Writers of Term Papers, Theses
and Dissertations. 4 th.edition.Chicago:
University of Chicago Press.

Türk Dil Kurumu

- 1983 Türkçe Sözlük.
7.bs. Ankara.

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni

- 1952 Ankara :Türk Kütüphaneciler Derneği.
1986

Türk Kütüphaneciliği.

- 1987 Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Türkiye Bibliyografyası

- 1935 Ankara :Milli Kütüphane Bibliyografya
Enstitüsü.

Türkiye Makaleler Bibliyografyası.

- 1952 Ankara : Milli Kütüphane Bibliyografyası
Enstitüsü.

The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

1988 Statistical Year book.
France:UNESCO.

ÜNVER, Özkan

1986 12-24 Yaş Gençlerin Sosyo-Ekonomik Sorunları.
Ankara: Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Matbaası.

WEINGARD, Darlene

1986 "The Library: Learning Dynamic."
Library Trends. XXXV, 2:187-196.

WHEELER, J.L. ve H.GOLDHOR

1962 Practical Administration of Public Libraries.
New York: Harper Row.

EK-I

YENİMAHALLE İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ GENÇ OKUYUCU ANKETİ

1.11.1989

Sayın Arkadaşım,

Bu anket Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi'nin kütüphaneye gelen genç okuyucuların okuma alışkanlığında nasıl bir etki yarattığını belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Anketten elde edilecek sonuçlar Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümünde yaptığım bilim uzmanlığı tez çalışmasında kullanılacaktır. Ankete adınızı yazmak zorunda değilsiniz. Bu bir sınav değil ankettir; en güzel seçeneği değil size en uygun olan seçeneği hiç bir etki altında kalmadan işaretlemenizi ve seçenekler içindeki "Diğer" şikkına açıklamalarınızı yazmanızı özellikle rica ediyorum. Vereceğiniz yanıtların doğru olması kullandığınız bu kütüphane'nin daha iyi bir hizmet verebilmesi açısından da önem taşımaktadır.

Göstereceğiniz ilgi ve çabaya teşekkür ederim.

Bülent Yılmaz

SORULAR

1- Yaşınız

a () 12-15 b () 16-18 c () 19-24

2- Cinsiyetiniz ?

e () Erkek b () Kız

3- Mesleğiniz Nedir?

a () Öğrenci b () Memur-işçi c () Ev Kadını

d () İşsiz e () Diğer (Açıklayınız).

4- Eğitim Düzeyiniz Nedir?

a () İlkokul öğrencisi

b () İlkokul mezunu

c () Ortaokul öğrencisi

d () Ortaokul mezunu

e () Lise ya da dengi okul öğrencisi

f () Lise ya da dengi okul mezunu

- g () Üniversite öğrencisi
 h () Üniversite mezunu
 ı () Diğer (Açıklayınız)
- 5- Ailenizin aylık kazancı ne kadardır?
 a () 250.000 TL. ve daha az
 b () 251.000-450.000 TL.
 c () 451.000 ve daha fazla.
- 6- Ne kadar süredir Yenimahalle'de oturuyorsunuz?
 a () 1 yıl ya da daha az
 b () 2-5 yıl
 c () 6-10 yıl
 d () 11-24 yıl
 e () Diğer (Açıklayınız)
- 7- Anne ve babanızın eğitim düzeyi nedir?
 Anne
 Baba
- 8- Boş zamanlarınızda ne yaparsınız?
 a () TV izler, radyo dinlerim.
 b () Kitap, dergi, gazete okurum.
 c () Kütüphaneye giderim.
 d () Sinema, tiyatro,sergilere giderim.
 e () Kahveye giderim.
 f () Diğer (Açıklayınız)
- 9- Ne kadar sıklıkla TV izlersiniz?
 a () Hergün
 b () 2-3 günde bir
 c () Yalnız beğendiğim programları
 d () Hiç izlemem.
 e () Diğer (Açıklayınız)
- 10-1 Yılda ders kitabı dışında kaç kitap okursunuz?
 a () 1-5 b () 6-10
 c () 11-20 d () 21-50
 e () 50 ve daha fazla f () hiç okumam

- 11-Ne kadar sıklıkla dergi ve gazete okursunuz?
- a () Hergün 3 ve daha fazla gazete, 1 ayda 3 ve daha fazla dergi.
- b () Hergün 1-2 gazete, 1 ayda 1-2 dergi
- c () 2-3 günde 1 gazete, 2 ayda 1 dergi
- d () Hiç Okumam
- e () Diğer (Açıklayınız)
- 12-Kitap,dergi,gazete vb. okumaya sizi kim yöneltmektedir?
- a () Anne-baba
- b () Arkadaşlar
- c () Öğretmenler
- d () Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi
- e () Kendim
- f () Diğer (Açıklayınız)
- 13-Ailenizde düzenli olarak kim okumaktadır?
- a () Anne b () Baba c () Kardeş
- d () Hiçbiri e () Diğer (Açıklayınız)
- 14-Okumak istediğiniz kitap-dergi-gazeteyi nereden seçer ve alırsınız?
- a () Arkadaşlarımdan
- b () Kitabevinden
- c () Ev kitaplığından
- d () Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesinden
- e () Diğer (Açıklayınız)
- 15-Neden kitap-dergi-gazete okursunuz?
- a () Eğlenmek ve dinlenmek.
- b () Kendimi yetiştirmek.
- c () Çevrede itibar kazanmak
- d () Yaşamımdaki güçlükleri yenme yetkisi kazanmak.
- e () Kendime güven duymak.
- f () Boş zaman geçirmek.
- g () Diğer (Açıklayınız)

16-Hangi tür kitaplardan hoşlanırsınız?

- a () Roman-Öykü
- b () Şiir
- c () Biyografi-otobiyografi
- d () Fen-bilim kitapları
- e () Sosyal Bilimler ile ilgili kitaplar
- f () Mizah
- g () Çizgi roman
- h () Diğer (Açıklayınız)

17-Seçtiğiniz kitap-dergi-gazeteyi nerede okursunuz?

- a () Evde
- b () Okulda
- c () Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesinde
- d () Kahvede
- e () Diğer (Açıklayınız)

18-Kitap dergi ve gazeteyi ne zaman okursunuz?

- a () Belirli gün ya da saatlerde
- b () Hafta sonları
- c () Gene yatmadan önce
- d () Fırsat bulduğum zaman
- e () Diğer (Açıklayınız)

19-Kaç kitaba sahipsiniz?

- a () 10 ve daha az
- b () 11-100
- c () 101 ve daha fazla

20-Bu kütüphaneye ne zamandan beri geliyorsunuz?

- a () 1 yıldan az
- b () 1-3 yıl
- c () 4 yıl ve daha fazla

21-Bu kütüphaneye 1 yılda kaç kez gelirsiniz?

- a () 25 ve daha fazla
- b () 6-25 kez
- c () 1-5 kez
- d () Fırsat bulduğum zaman
- e () Hiç gelmem
- f () Diğer (Açıklayınız)

22-Bu kütüphaneye neden geliyorsunuz?

- a () Ödev yapmak-ders çalışmak için
- b () Arkadaşlarla birlikte olmak için
- c () Kitap-dergi ve gazete okumak için
- d () Kitap ödünç almak için
- e () Diğer (Açıklayınız)

23-Kütüphanede kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

- a () Çok rahat
- b () Rahat
- c () Pek rahat değilim
- d () Sıkılıyorum
- e () Diğer (Açıklayınız)

24-Sizce kütüphane masa, sandalye, ısıtma, aydınlatma, havalandırma v.b. yönlerden nasıldır?

- a () Çok iyi
- b () İyi
- c () Orta
- d () Kötü
- e () Çok kötü
- f () Diğer (Açıklayınız)

25-Kütüphaneye geldiğinizde yer bulabiliyormusunuz?

- a () Evet
- b () Hayır
- c () Bazen bulamıyorum.
- d () Diğer (Açıklayınız)

26-Sizce kütüphane çalışanları okuyuculara nasıl davranıyorlar?

- a () Yakın davranıyorlar.
- b () İlgilenmiyorlar.
- c () Soğuk davranıyorlar.
- d () Çok yakın davranıyorlar.
- e () Diğer (Açıklayınız)

27-Bu kütüphaneden 1 yılda ders kitabı dışında kaç kitap ödünç alıyorsunuz?

- a () 1-5
- b () 6-10
- c () 11-20
- d () 21-50
- e () 51 ve daha fazla
- f () Hiç almam.

- 28-Bu kütüphaneye gelmeye başladıktan sonra okuma alışkanlığınızda nasıl bir değişiklik oldu?
- a () Arttı
b () Değişmedi
c () Azaldı
d () Diğer (Açıklayınız)
- 29-Bu kütüphanedeki kitap, dergi ve gazeteler sizce nasıl?
- a () İlgi çekici, çağdaş, tam istediğim gibi.
b () Sıkıcı, sevimsiz, okunabilecek nitelikte değil.
c () Okuyabileceğim nitelikte materyal çok az.
d () Diğer (Açıklayınız)
- 30-Okumak istediğiniz halde bu kütüphanede bulamadığınız bir kitap, dergi ve yazar adı yazar mısınız?
- 31- Kütüphaneye alınan ders dışı yeni yayınlardan haberdar olamıyorsanız, nasıl haberdar olmak istersiniz?
- a () Düzenli aralıklarla bizzat bana gönderilecek duyuru broşürleri ile.
b () Kütüphanede düzenlenecek "Yeni Yayınlar Köşesi"nde inceleyerek.
c () Yukarıda açıklanan her iki biçimde
d () Diğer (Açıklayınız)
- 32- Bu kütüphanede çeşitli konularda konferans, panel, oyun, yazarlarla söyleşiler, kitap okuma-tartışma programı, video-film gösterisi gibi etkinlikler düzenlense ne kadarına katılırsınız?
- a () Hepsine katılmaya çalışırım.
b () Bazılarına katılırım.
c () Hiç katılmam.
d () Diğer (Açıklayınız)

33-Kütüphanenin açık olduğu gün ve saatler sizce uygun mu?

Değilse hangi gün ve saatlerde açık olmalıdır?

a () Evet

b () Hayır

Gün _____ : Saatler _____ :

34- Bugüne kadar aileniz ile kütüphane çalışanları arasında sizinle ilgili herhangi bir görüşme yapıldı mı?

a () Evet

b () Hayır

35-Sizce bir halk kütüphanesinin okuma alışkanlığı yaratma ve geliştirmede rolü var mıdır?

a () Evet

b () Hayır

36-Okuma alışkanlığınızın artması için bu kütüphane neler yapabilir? Açıklayınız.

